

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА**

Факультет економіки та управління
Кафедра бізнес-економіки та підприємництва

Рівень вищої освіти другий (магістерський)
Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
Спеціальність 051 «Економіка»
Освітньо-професійна програма «Економіка агробізнесу та агротрейдинг»

Денна форма навчання

КВАЛІФІКАЦІЙНА МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

БУЛАХА ГЛІБА ОЛЕКСАНДРОВИЧА

на тему: «РОЗРОБКА ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА
НА СЕЛІ»

*Робота виконана з дотриманням основних принципів та фундаментальних
цінностей академічної доброчесності _____ Гліб БУЛАХ*

Науковий керівник:

канд. екон. наук, доц.

_____ Олександр САДОВНИК

Робота допущена до захисту в ЕК «__» _____ 20__ р. протокол № __

Зав. кафедри бізнес-економіки
та підприємництва,
докт. екон. наук, проф.

Інна РЄПІНА

Київ 2023

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗРОБКИ ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ	6
1.1. Поняття та сутність програми розвитку підприємства	6
1.2. Характеристика та роль малого підприємства в розвитку сільської місцевості	13
1.3. Інструментарій та методологія впровадження програм підтримки малого підприємництва на селі в Україні	18
РОЗДІЛ 2 ОЦІНКА ІСНУЮЧОГО РІВНЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА НА СЕЛІ В УКРАЇНІ	28
2.1. Оцінка динаміки розвитку економіки та підприємництва в Україні.....	28
2.2. Аналіз сучасного стану малого підприємництва в сільській місцевості	39
2.3. Аналіз та оцінка програми розвитку Покровської громади.....	48
РОЗДІЛ 3 РОЗРОБКА ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА НА СЕЛІ	51
3.1. Обґрунтування основних напрямів розвитку малого підприємництва в Покровській громаді	51
3.2. Розробка та організаційні заходи підтримки реалізації програми розвитку....	56
3.3. Обґрунтування результативності розвитку малого підприємництва в громаді	67
ВИСНОВКИ	69
ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ	72
ДОДАТКИ	78

ВСТУП

Актуальність теми. В Україні сільське господарство, формує продовольчу у певних межах економічну, екологічну, енергетичну безпеку та створює умови для сільського розвитку. Велика кількість дрібних та середніх господарств мають обмежені можливості для первинної обробки та зберігання сільськогосподарської продукції, виробленої у власних господарствах, особливо її збут, забезпечення її якості, відповідно до діючих стандартів, запровадження засобів малої механізації, складських приміщень тощо. Тому існує нагальна проблема створення державних або міжнародних програм підтримки малих підприємств в сільській місцевості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формування малих підприємств та розробку програм підтримки громад досліджували такі вчені, як: А. Руденко Б. Буркинський, Бурачек І. В, Борейко В.І, Збарська А. В, Л. В. Проданова, О. В. Котляревський та інші.

Мета та завданням дослідження. Метою роботи є теоретико-методичне обґрунтування та розробка практичних рекомендацій в контексті побудови та удосконалення програми розвитку малого підприємництва на селі, яка передбачає створення програм для формування сприятливих фінансово-економічних умов для розвитку різних галузей сільського господарства шляхом розвитку кооперативного руху та особистих господарств населення.

Завдання які були сформовані в рамках мети даної роботи:

- аналіз поточного стану малого підприємства в Україні;
- визначення цільових напрямків програм підтримки;
- залучення громади для розробки проектів
- створення фінансово сприятливих умов для ведення бізнесу в сільській місцевості.

Об'єктом дослідження роботи виступає процес стратегічного розвитку малого підприємництва на селі.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та прикладні положення щодо стратегічного розвитку ОТГ й малого підприємництва на селі, обґрунтування реалізації цілей їх розвитку.

Методами дослідження, які були використані під час написання роботи є проведення аналізу статистичних даних економіки та динаміку реєстрації нових підприємств в умовах військового стану в Україні; Аналітичним методом дослідження було проаналізовано Покровську ОТГ, а саме її програми підтримки «МЕР»;

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів.

Практична значущість результатів полягає в тому, що розвиток громад та малого підприємництва в сільській місцевості може зменшити міграцію населення до міст у пошуках роботи та підвищити якість життя на цих територіях.

Теоретична значущість результатів роботи є дослідження теоретичних аспектів розвитку малого бізнесу на селі дозволяє розробляти нові концепції та підходи до підтримки підприємництва в сільській місцевості.

Результати дослідження можуть бути використані для досягнення цілей малого підприємства та впроваджені програм підтримки. Тому результати можуть бути використані для:

- забезпечення підтримки сільських громад;
- підтримання розвитку матеріально-технічної бази кооперативів;
- збільшення виробництва якісної сільськогосподарської продукції та її збут.
- додаткового залучення фінансові ресурси для матеріально-технічного забезпечення та розвитку виробництва сільськогосподарської продукції господарств.

Інформаційна база дослідження складається з фундаментальних праць, та надбань поколінь представників вітчизняних та зарубіжних економічних шкіл,

дисертаційні дослідження, періодичні видання, електронні видання та інформація з мережі Інтернет, офіційна статистична інформація Міністерства Аграрної Політики та Продовольства України, інформація з офіційних сайтів «Дія», «Опендатабот» та інших, результати аналітики програм розвитку громад та бізнес-структур, матеріали із ЗМІ та економічних журналів які знаходяться у відкритому доступі, аналіз програми розвитку Покровської ОТГ за 2018-2025 роки, а також результати самостійно проведених досліджень в рамках підготовки кваліфікаційної роботи.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ РОЗРОБКИ ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ

1.1. Поняття та сутність програми розвитку підприємства

Програма розвитку підприємства - це стратегічний план дій, спрямований на підвищення ефективності, розширення можливостей та забезпечення сталого росту бізнесу. Він може містити різні етапи програми розвитку підприємства (див. табл.1.1) наприклад, вони можуть варіюватися в залежності від конкретної ситуації та стратегії компанії.

Таблиця 1.1 - Етапи розвитку підприємства

Назва етапу	Суть
Аналіз поточного стану	<ul style="list-style-type: none"> - Оцінка внутрішніх ресурсів та можливостей підприємства. - Зовнішній аналіз ринку та конкурентів
Визначення цілей та завдань	<ul style="list-style-type: none"> - Встановлення конкретних, вимірюваних, досяжних, реалістичних та часових цілей (SMART).
Стратегічне планування	<ul style="list-style-type: none"> - Вибір стратегії розвитку (розширення ринків, диверсифікація, інновації і т. д.). - Розробка детального плану впровадження стратегії.
Розробка бізнес-процесів	<ul style="list-style-type: none"> - Оптимізація та удосконалення внутрішніх процесів для підвищення ефективності.
Ресурсне забезпечення	<ul style="list-style-type: none"> - Визначення потрібних ресурсів (фінансових, людських, технічних); - Розробка плану залучення ресурсів.
Впровадження стратегії	<ul style="list-style-type: none"> - Реалізація запланованих заходів та проектів; - Моніторинг та контроль за виконанням плану.
Оцінка результатів	<ul style="list-style-type: none"> - Аналіз досягнень у відношенні поставлених цілей; - Внесення коректив у стратегію, якщо це необхідно.
Сприйняття змін	<ul style="list-style-type: none"> - Внутрішнє впровадження культури змін для підтримки нових напрямків розвитку.

Джерело: розроблено автором на основі [1;4]

Також програми розвитку підприємства можуть охоплювати різні напрями, спрямовані на підвищення ефективності та конкурентоспроможності[51].

Розглянемо основні напрями таких програм:

1. Розширення ринків –напряма спрямований на збільшення присутності на ринках або введення на нові ринки. Це може бути важливою частиною стратегії зростання компанії.Розширення ринків дозволяє підприємствам здобувати нові можливості для розвитку та розширення свого впливу на бізнес-середовище.

2. Диверсифікація продукції –напряма, що передбачає розширення асортименту продукції або послуг. Ця стратегія спрямована на зменшення ризиків та залежності від конкретного продукту чи ринку, а також на забезпечення більшого спектра можливостей для залучення клієнтів.Диверсифікація продукції дозволяє підприємствам бути більш гнучкими та адаптивними до змін у ринковому середовищі, зменшуючи ризики та відкриваючи нові шляхи для зростання.

3. Інновації –напряма який покликаний стимулювати та підтримувати процеси впровадження новаторських ідей, технологій та підходів. Цей напряма сприяє створенню конкурентних переваг, підвищенню продуктивності та реагуванню на зміни в бізнес-середовищі. Інновації дозволяють підприємствам залишатися конкурентоспроможними та адаптивними в умовах швидких змін у технологічному та бізнес-середовищі.

4. Оптимізація бізнес-процесів–напряма спрямований на покращення ефективності та ефективності внутрішніх операцій. Цей напряма орієнтований на зменшення витрат, підвищення продуктивності та покращення якості продуктів чи послуг.Оптимізація бізнес-процесів дозволяє підприємствам стати більш гнучкими, економними та ефективними, щоб ефективно відповідати на зміни у бізнес-середовища.

5. Підвищення якості продукції чи послуг –напряв спрямований на покращення якості виробленої продукції чи наданих послуг. Це може містити удосконалення процесів виробництва, впровадження нових технологій, а також забезпечення високого рівня обслуговування клієнтів. Підвищення якості продукції чи послуг дозволяє підприємствам забезпечувати задоволення клієнтів, підвищувати конкурентоспроможність та створювати позитивне ім'я на ринку.

6. Розвиток людських ресурсів –напряв, який спрямований на збагачення та підвищення кваліфікації персоналу. Цей напряв орієнтований на покращення ефективності праці, розвиток лідерських якостей та забезпечення високого рівня мотивації та задоволення працівників. Розвиток людських ресурсів дозволяє підприємствам зберігати та залучати талановитий персонал, розвивати лідерські якості та створювати зручне робоче середовище для всіх працівників.

7. Стратегічне партнерство –напряв спрямований на встановлення та управління партнерськими відносинами з іншими компаніями, організаціями чи стейкхолдерами. Цей напряв покликаний забезпечити взаємовигідні відносини, спільні проекти та обмін ресурсами для досягнення стратегічних цілей. Стратегічне партнерство дозволяє підприємствам розширювати свої можливості, спільно вирішувати завдання та забезпечувати стійкий розвиток через спільні зусилля.

8. Фінансове управління –напрямок спрямований на ефективне управління фінансовими ресурсами для досягнення фінансової стабільності та високої ефективності. Фінансове управління допомагає підприємствам забезпечити ефективне використання ресурсів, зменшити ризики та створити стійкі фінансові підстави для подальшого розвитку.

9. Соціальна відповідальність –напряв, що визначає зобов'язання компанії перед суспільством та природою. Цей напряв орієнтований на створення позитивного впливу на довкілля, включаючи працівників, споживачів, громадськість та довкілля. Соціальна відповідальність дозволяє підприємствам не лише здійснювати прибуткову діяльність, але й сприяти розвитку суспільства, створюючи сталі та позитивні зв'язки з усіма стейкхолдерами.

Це лише кілька прикладів, і конкретні напрями розвитку будуть залежати від галузі підприємства, його поточного стану та стратегічних цілей.

Основна ідея - це не просто управління поточними завданнями, а створення умов для довгострокового успіху.

Сутність програми розвитку підприємства полягає в системному підході до стратегічного розвитку, який охоплює різні аспекти бізнесу та спрямований на досягнення конкретних цілей.

Основні складові сутності такої програми включають:

Стратегічне бачення, воно є ключовою складовою сутності програми розвитку підприємства. Ця складова визначає місію, візію та стратегічні цілі організації.

Місія організації - це визначення сутності підприємства та вираження її цінностей : Що робить компанія? Якій цілі вона служить? Для кого вона існує? Які цінності важливі для підприємства та його зацікавлених сторін.

Візія - подальша перспектива, тобто яким чином підприємство бачить своє майбутнє, яких цілей воно прагне досягти. Візія повинна надихати та мотивувати співробітників та стейкхолдерів.

Стратегічні цілі – це чіткі, конкретні та вимірювані цілі, які визначають успіх програми розвитку. Вони повинні бути відповідними місії та візії компанії.

Стратегічне бачення визначає "куди ми йдемо" та "чому це важливо". Воно створює основу для розробки стратегії розвитку, вказуючи на шляхи досягнення поставлених цілей та покращення позицій підприємства на ринку. Ця складова допомагає створити спільне розуміння та відчуття напрямку для всіх учасників організації.

Аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища є важливою складовою сутності програми розвитку підприємства. Цей компонент допомагає зрозуміти

поточний стан компанії, визначити можливості та загрози на зовнішньому ринку, а також визначити сильні та слабкі сторони внутрішнього бізнес-процесу.

Аналіз внутрішнього та зовнішнього середовища надає стратегічному плануванню підґрунтя для розробки оптимальних стратегій розвитку. Цей аналіз допомагає ідентифікувати конкурентні переваги, визначити ключові ризики та визначити напрями для подальшого росту[38].

Важливо постійно оновлювати цей аналіз, оскільки зміни в економіці, технологіях та інших сферах можуть впливати на стратегії підприємства.

Цілеспрямованість в сутності програми розвитку підприємства відіграє важливу роль у визначенні конкретних, вимірюваних та досяжних цілей, які слід досягти для успішної реалізації стратегії розвитку.

Цілеспрямованість допомагає уникнути неоднозначностей та визначити чіткий шлях досягнення стратегічних цілей. Це робить програму розвитку більш конкретною та орієнтованою на результат.

Гнучкість та адаптивність в сутності програми розвитку підприємства відіграє роль у здатності підприємства ефективно реагувати на зміни в зовнішньому та внутрішньому середовищі.

Гнучкість та адаптивність дозволяють підприємству ефективно взаємодіяти зі змінами в динамічному бізнес-середовищі та використовувати їх як можливості для розвитку.

Системний підхід є важливою складовою сутності програми розвитку підприємства. Цей елемент складової передбачає розгляд бізнесу як інтегрованої системи, де різні частини взаємодіють та впливають одна на одну.

Системний підхід допомагає уникнути роздробленості та дозволяє розглядати підприємство як цілісну систему, що сприяє більш ефективному управлінню та стратегічному розвитку.

Залучення ресурсів є ключовою складовою сутності програми розвитку підприємства та включає ефективне управління і максимальне використання різних видів ресурсів, таких як фінанси, людські ресурси, технічні засоби та інші.

Залучення ресурсів дозволяє програмі розвитку підприємства мати необхідність умови для ефективного втілення стратегій та досягнення поставлених цілей.

Моніторинг та оцінка підприємства відіграє важливу роль у систематичному аналізі прогресу та результатів програмних заходів. Ця компонента дозволяє визначити ефективність стратегій, вчасно виявляти проблеми та коригувати плани за необхідності. Розглянемо ключові аспекти цієї складової у табл. 1.2.

Таблиця 1.2 Ключові аспекти моніторингу та оцінки

Назва	Суть
Визначення ключових показників успіху (KPI)	<ul style="list-style-type: none"> - Чіткі метрики та цілі -встановлення конкретних та вимірюваних параметрів для оцінки прогресу та досягнення цілей; - Співвідношення зі стратегічними цілями -впевненість, що KPI відображають важливі аспекти реалізації стратегій.
Регулярний моніторинг	<ul style="list-style-type: none"> - Систематична перевірка стану справ -впровадження регулярних моніторингових процесів для відстеження прогресу на різних етапах програми; - Аналіз відхилень та виявлення проблем -вчасне виявлення відхилень від планів та аналіз причин.
Оцінка виконання проектів	<ul style="list-style-type: none"> - Ефективність реалізації кожного проекту -оцінка того, наскільки кожен конкретний проект відповідає стратегічним цілям; - Визначення найбільш успішних та

	менш успішних ініціатив - виділення успішних практик та можливостей для вдосконалення.
--	--

Продовження таблиці 1.2

Звітність та комунікація	<ul style="list-style-type: none"> - Чітка звітність перед стейкхолдерами - забезпечення чіткої та доступної звітності щодо прогресу програми розвитку; - Взаємодія зі стейкхолдерами - активна комунікація та обговорення результатів зі всіма зацікавленими сторонами.
Коригування стратегій	<ul style="list-style-type: none"> - Адаптація до змін в середовищі - зміна стратегій на основі результатів моніторингу та змін в зовнішньому та внутрішньому середовищі. - Реагування на виявлені проблеми - корекція планів та вжиття заходів для вирішення виявлених проблем.
Вивчення досвіду	<ul style="list-style-type: none"> - Аналіз успіхів та невдач - вивчення досвіду, отриманого під час реалізації проектів, для вдосконалення майбутніх стратегій; - Застосування навичок в майбутніх ініціативах - використання здобутих знань для покращення якості та ефективності майбутніх програм.

Джерело: розроблено автором на основі [1;4]

Моніторинг та оцінка грають ключову роль у забезпеченні успішності програми розвитку, дозволяючи адаптувати стратегії та дії на основі отриманих даних та досвіду[37].

1.2. Характеристика та роль малого підприємства в розвитку сільської місцевості

Малі агропідприємства в сільській місцевості відіграють важливу роль у розвитку сільськогосподарського сектору та забезпеченні продовольчої безпеки. Термін "малі агропідприємства" охоплює різноманітні типи сільськогосподарських підприємств, які можуть включати вирощування рослин, тваринництво, садівництво, птахівництво та інші види сільського господарства[1].

Сільське господарство - це загальний термін, який вказує на діяльність сільськогосподарських підприємств, які вирощують продукти рослинництва та тваринництва. Малі аграрні підприємства зазвичай спеціалізуються на обмеженому асортименті продукції.

Основними характеристиками сільського господарства є:

1. Виробництво харчових продуктів. Сільське господарство виробляє продукти, які є основою для харчування людей і тварин. Це включає зернові культури, овочі, фрукти, м'ясо, молоко, яйця та багато інших продуктів.
2. Використання природних ресурсів. Сільське господарство залежить від природних ресурсів, таких як ґрунт, вода, сонячне світло та повітря. Ці ресурси використовуються для вирощування рослин і утримання тварин.
3. Різноманітність галузей. Сільське господарство включає різні галузі, включаючи рослинництво, тваринництво, лісництво, риболовлю та інші. Кожна з цих галузей спеціалізується на виробництві певних видів продукції.
4. Важлива частина економіки. Сільське господарство є важливою частиною економіки багатьох країн і може впливати на зайнятість, експорт і імпорт, а також на добробут населення.
5. Технологічний розвиток. Сільське господарство постійно вдосконалюється завдяки впровадженню нових технологій та методів виробництва, що сприяє збільшенню продуктивності та якості сільськогосподарської продукції.

Економічний розвиток малого підприємництва в сільській місцевості відіграє важливу роль у підвищенні життєвого рівня та сталого розвитку цих територій.

Важливі аспекти розвитку малого підприємництва в селах:

1. Створення робочих місць. Малі підприємства в сільських районах можуть створювати нові робочі місця, що допомагає зменшити безробіття і збільшує доходи місцевого населення. Це особливо важливо в тих випадках, коли інші можливості для заробітку обмежені.
2. Залучення інвестицій. Розвиток малого підприємництва може привертати інвестиції в сільські райони. Інвестори можуть бачити потенціал для прибуткових бізнесів у селах і готові вкладати свої кошти в розвиток цих підприємств.
3. Розширення послуг і асортименту товарів. Малі підприємства можуть розширювати асортимент товарів і послуг, доступних в сільській місцевості. Це може покращити якість життя місцевого населення і зменшити потребу в поїздках до великих міст за покупками або послугами.
4. Сприяння розвитку сільських громад. Малі підприємства можуть бути активними учасниками в місцевих громадах, сприяючи розвитку інфраструктури, культурних ініціатив, освіти та інших сфер. Це може покращити якість життя місцевого населення та створити сприятливе соціокультурне середовище.
5. Збереження населення. Розвиток малого підприємництва може створити можливості для молодих людей залишити село і розвивати власні бізнеси на рідній землі, що сприяє збереженню населення в сільських районах.
6. Підвищення стійкості громад. Малі підприємства можуть сприяти різносторонньому розвитку економіки села і зменшити його залежність від одного або декількох великих роботодавців, що робить громади більш стійкими до економічних спадів.

В цілому, розвиток малого підприємництва в сільських районах сприяє покращенню якості життя місцевого населення, забезпечує економічний розвиток і сприяє сталому зростанню сільських громад.

Різноманіття продукції та послуг, яку пропонують малі підприємства в сільській місцевості, відіграє важливу роль у задоволенні різних потреб місцевого населення і сприяє розвитку цих територій.

Способи, якими місцеві органи влади та інші зацікавлені сторони можуть надавати підтримку сільському малому підприємництву розглянуто в Таблиці 1.3.

Таблиця 1.3 - Способи підтримки сільського малого підприємництва

Спосіб	Суть
Фінансова підтримка	Забезпечення доступу до фінансування для малих підприємств у сільській місцевості, включаючи надання кредитів, грантів та інших фінансових інструментів, може бути ключовим чинником для їх розвитку.
Бізнес-консультації	Надання підприємцям доступу до консультацій та навчання з питань бізнесу може допомогти їм управляти своїми підприємствами більш ефективно
Розвиток інфраструктури	Покращення інфраструктури, такої як дороги, зв'язок, електропостачання та інші комунікації, може полегшити ведення бізнесу в сільській місцевості та збільшити привабливість цих районів для підприємців
Розвиток ринків	Створення можливостей для малих підприємств входити на нові ринки, включаючи електронну комерцію та експорт, може розширити їхні можливості для зростання та розвитку
Публічні закупівлі	Публічні органи можуть підтримувати сільські підприємства шляхом надання їм можливостей брати участь у торгах на виконання різних громадських проєктів.

Продовження таблиці 1.3

Створення мереж та об'єднань	Розвиток мереж і об'єднань малих підприємств може сприяти обміну досвідом та ресурсами між підприємцями і підтримувати їхні спільні інтереси
Розвиток туризму	Розвиток туризму та гостинності може стати важливим стимулом для місцевих підприємців і сприяти розвитку інфраструктури та послуг
Освіта та підвищення кваліфікації	Підтримка освіти та навчання для місцевих підприємців може допомогти підвищити їхні навички та знання, необхідні для управління бізнесом

Джерело: розроблено автором на основі [3]

Створення малого підприємства в сільській місцевості може сприяти сталому розвитку цих територій, якщо враховувати екологічні, соціальні та економічні аспекти.

Ось декілька шляхів, які сприяють сталому розвитку в сільській місцевості через мале підприємництво:

- Екологічна сталість. Малі підприємства можуть використовувати збалансовані підходи до виробництва, сприяючи збереженню природних ресурсів і зменшенню викидів. Наприклад, розвиток сільського туризму може сприяти збереженню природного середовища та розвитку екологічних підприємств.
- Соціальна відповідальність. Малі підприємства можуть створювати робочі місця, підтримувати соціальні ініціативи та сприяти розвитку місцевих громад. Вони можуть сприяти створенню місцевих мереж і об'єднань, підтримувати освіту та здоров'я та сприяти розвитку культури та спорту в сільських районах.
- Використання місцевих ресурсів. Малі підприємства можуть використовувати місцеві ресурси, такі як сировина і ручна праця, щоб зменшити витрати та підтримувати місцеву економіку.

- Використання інновацій. Малі підприємства можуть впроваджувати інноваційні підходи до виробництва та обслуговування, що сприяє сталому розвитку.
- Розвиток зелених ініціатив. Зелені та екологічно сталі підприємства можуть сприяти зменшенню впливу на довкілля та розвитку відновлювальних джерел енергії.

Отже, малі підприємства впроваджують економічну диверсифікацію, залучаючись до різних секторів, таких як роздрібна торгівля, послуги та легка промисловість, тим самим сприяють формуванню доходу сільських домогосподарств, допомагаючи подолати бідність і підвищити рівень життя. Ці підприємства сприяють розвитку громади, інвестуючи в місцеву інфраструктуру, освіту та охорону здоров'я.

Держава, яка заохочує підприємництво, створює стимули та спрощує регуляторні процеси, може значно прискорити розвиток малих підприємств у сільській місцевості.

Таким чином, роль малих підприємств у розвитку сільської місцевості є ключовою для сприяння економічній стійкості, соціальному прогресу та екологічній стійкості. Заохочення їхнього зростання потребує комплексного підходу, що включає політику підтримки, розвиток інфраструктури та залучення громади.

1.3. Інструментарій та методологія впровадження програм підтримки малого підприємництва на селі в Україні

Інструментарій який використовується та методологія якою керуються під час впровадження програм підтримки розроблені на підставі Законів України «Про засади державної регіональної політики», «Про державну підтримку сільського господарства України», «Про колективне сільськогосподарське підприємство», «Про підприємство», «Про розвиток і державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні», «Про сільськогосподарську кооперацію», «Про систему інженерно-технічного забезпечення агропромислового комплексу України» та передбачає норму стосовно обов'язкової розробки територіальними громадами стратегій розвитку, визначають порядок, етапи розробки стратегії розвитку[17;18;19;20].

Процес стратегічного планування можна узагальнити у п'ять етапів (порядок умовний, оскільки деякі можуть відбуватися послідовно):

I. Організаційний: запуск старту розробки Стратегії, аналіз зацікавлених сторін, формування робочої групи, та складання плану-графіку для реалізації проекту стратегії.

II. Аналітичний: збір та узагальнення інформації, визначення сильних і слабких сторін громади, розробка сценаріїв розвитку, проведення опитувань мешканців та підприємців для оцінки стану громади та їх очікувань.

III. Планувальний: формулювання стратегічного бачення розвитку громади, визначення стратегічних та операційних цілей та завдань.

IV. Консультативний: обговорення та консультації з різними групами зацікавлених сторін.

За результатами цього етапу розробки етапу планування можуть бути скориговані та уточнені. Важливо зазначити, що на кожному етапі процесу стратегічного планування можуть проводитися різні види консультацій (у тому числі неформальні).

V. Програмний: логічний перехід від стратегічних до операційних цілей, завдань і планів їх реалізації, а також створення систем моніторингу та оцінки реалізації Стратегії[32;33].

I етап- Організаційний

1. Початок процесу розробки Стратегії

- Процес розробки стратегії ініціюється органом регіонального самоврядування відповідно до встановлених процедур, але з громадською ініціативою можуть виступати громадські інституції або самоорганізовані об'єднання населення.

- Розпорядження керівника органу регіонального самоврядування про підготовку проекту стратегії має містити інформацію про тривалість підготовки документа, його основні етапи та очікувані терміни підготовки, склад і повноваження робочої групи.

- До розробки та імплементації стратегії мають бути залучені бізнес, громадськість, наукові та освітні установи, організації громадянського суспільства. На цьому етапі важливо провести аналіз зацікавлених сторін, щоб процес був максимально інклюзивним.

- Стейкхолдери - це фізичні, юридичні особи та державні установи, які зацікавлені в процесі розробки та реалізації стратегії (незалежно від того, позитивним чи негативним для них буде результат) і об'єднані спільними інтересами, які можуть вплинути на стратегію та саму реалізацію.

2. Формування робочих груп

Робочі групи є основним координуючим органом процесу розробки стратегії і формуються для обговорення та затвердження всіх основних рішень, пов'язаних з розробкою стратегії.

Орієнтовний склад робочої групи:- Депутатів місцевої ради (за їхньою згодою);

- Керівників виконавчих органів місцевої влади, таких як департаменти, управління, відділи;

- Представників громадських організацій (за їхньою згодою);

- Представників місцевого бізнесу (за їхньою згодою);

- Представників органів самоорганізації населення (за їхньою згодою);

- Представників місцевих ЗМІ (за їхньою згодою);

- інші представники місцевої еліти, лідери громадської думки, агенції регіонального та місцевого розвитку, експерти, консультанти тощо.

Основними критеріями відбору членів робочої групи є

- Активна участь у соціально-економічному, громадському та культурному житті громади;

- обізнаність із ситуацією; наявність інтелектуального, фінансового, організаційного та творчого потенціалу; час і бажання брати активну участь у розробці та впровадженні стратегії;

- потенціал суттєвого впливу на ситуацію в громаді; зацікавленість у залученні матеріальних і нематеріальних ресурсів для реалізації розвитку.

- Фінансові, матеріальні та нематеріальні ресурси для реалізації програм і проектів розвитку;

- якомога ширше представництво різних населених пунктів, що входять до складу місцевої громади.

Як правило, для виконання технічних функцій призначається група з двох-трьох представників місцевої влади (секретаріат). Ця група збирає та обробляє інформацію, готує матеріали, тоді як рішення щодо стратегій та проектів документів готуються та приймаються робочою групою [32;33].

II етап - Аналітичний

1. Соціально-економічний аналіз громади (Профіль громади)

Соціально-економічний аналіз (СЕА) є важливим, але не єдиним елементом процесу розробки стратегії і не може розглядатися у відриві від інших етапів роботи. Однак саме СЕА є основою для формулювання можливих сценаріїв розвитку та визначення сильних і слабких сторін громади.

Соціально-економічний аналіз охоплює всі важливі аспекти життя та розвитку громади. Результатами соціально-економічного аналізу представлені у вигляді профілю громади, який є окремим розділом стратегії.

Профіль громади - це детальний документ, який аналізує та оцінює фактичний розвиток території в динаміці (як правило, за останні п'ять років). Збір даних - це перший крок у підготовці СЕА. Створена база даних індикаторів

повинна включати всі ключові аспекти та питання, пов'язані з розвитком. Вона повинна регулярно (щорічно) оновлюватися, щоб відображати поточну ситуацію та вказувати на зміни.

Повна СЕА, підготовлена відповідно до вимог процесу стратегічного планування, не повинна бути частиною стратегічного документа. Стратегічний документ повинен містити лише резюме СЕА, в якому викладено найцікавіші висновки, тенденції, можливості та виклики.

2. SWOT-аналіз

SWOT-аналіз дозволяє визначити основні сильні та слабкі сторони внутрішнього розвитку громади, а також зовнішні можливості та загрози.

Завданнями SWOT-аналізу є

- Визначити можливості для використання сильних сторін та подолання слабких сторін;
- знайти шляхи використання можливостей; розглянути загрози та навчитися протидіяти їм або перетворити їх на можливості.

Фактори в громаді оцінюються з точки зору їхніх сильних і слабких сторін. Сильні сторони громади - це її місцеві ресурси. Слабкі сторони - це бар'єри на шляху розвитку громади.

Зовнішні фактори громади оцінюються з точки зору можливостей та загроз. Можливості - це сприятливі умови, які надає зовнішнє середовище. Загрози - це фактори, які негативно впливають на розвиток регіону, призводять до втрат і зниження темпів зростання.

3. Сценарії розвитку громад

Сценарії розвитку громади - це ймовірні та найбільш вірогідні варіанти розвитку умов у суспільстві та його зовнішньому середовищі. Як правило, сценарії представляють "оптимістичний", "нейтральний" та "песимістичний" варіанти розвитку подій, їх наслідків та можливих результатів.

Метою розробки сценаріїв є розуміння можливих наслідків поточних тенденцій, які можуть вплинути на управління та фінансування місцевого

розвитку з різних рівнів бюджетів та зовнішніх джерел. Найважливішими елементами розробки сценаріїв є демографічні та економічні прогнози.

Демографічні прогнози - це довгострокові прогнози чисельності та статеві-вікової структури населення. Вони базуються на припущеннях щодо рівня народжуваності, очікуваної тривалості життя та міграції.

Через важливі зв'язки між місцевою економікою та регіональною і національною економікою в цілому, економічні прогнози повинні ґрунтуватися на аналізі історичних тенденцій, а також зовнішніх і внутрішніх факторів, які впливають на функціонування місцевих, регіональних і національних економічних прогнозів. Ключовими економічними параметрами, важливими для оцінки та прогнозування, є рівень зайнятості та безробіття, доходи місцевих бюджетів та середня заробітна плата. Тенденції у світовій економіці також повинні враховуватися при складанні економічних прогнозів.

Основними (базовими) сценаріями є наступні

- Інерційний (нейтральний) - базується на припущенні, що баланс між зовнішніми та внутрішніми факторами, які впливають на стан громади, не змінюється протягом тривалого періоду часу, тобто громада діє за інерцією, а соціально-економічна ситуація в державі не сприяє розвитку.

- Оптимістичний - базується на припущенні, що відбудуться найбільш сприятливі зовнішні (глобальні та національні фактори) та внутрішні фактори (фактори, які місцеві громади можуть створювати самостійно і на які вони мають безпосередній вплив): місцеві громади активно використовуватимуть можливості в умовах стрімкого соціально-економічного розвитку країни.

- Песимістичний сценарій є результатом критичної оцінки системи припущень оптимістичного сценарію розвитку та врахування його можливих обмежень: громада не докладає зусиль для розвитку, а соціально-економічна ситуація в країні не допомагає розвитку.

Сценарії побудовані таким чином, що описують демографічні, економічні, соціальні та інші важливі характеристики громади у власній динаміці [32;33].

III етап - Планувальний

1. Стратегічне бачення розвитку громади (візія)

Стратегічне бачення або бачення регіонального розвитку (візія) окреслює комплексний та оптимістичний погляд на майбутній розвиток регіону, є сфокусованим поглядом на майбутнє суспільства і формує основу для виконання завдань, визначених стратегією.

Стратегічне бачення має бути реалістичним, конкретним, достатньо амбітним і бажаним для суспільства. Стратегічне бачення може мати ширший часовий горизонт, ніж стратегія.

Важливо, щоб громадськість та бізнес були широко залучені до процесу обговорення стратегічного бачення. Цей процес може бути організований через опитування, громадські слухання, електронне подання пропозицій, робочі зустрічі тощо.

2. стратегічні та операційні цілі

Стратегічні цілі встановлюються на основі стратегічного бачення, SWOT-аналізу, СЕА та інших попередніх заходів і є своєрідною конкретизацією такого бачення. Стратегічні цілі - це сформульовані шляхи досягнення стратегічного бачення і є конкретним викладом кінцевих результатів, які мають бути досягнуті у визначений часовий проміжок.

Стратегічні цілі повинні чітко фокусуватися на одній зі складових сталого розвитку: економічній, соціальній або екологічній. Має бути визначено від двох до п'яти стратегічних цілей. Стратегічні цілі слід встановлювати на довгостроковий період - сім років, оперативні цілі - на середньостроковий період - три роки, а завдання - на короткостроковий період - від одного до двох років. Для кожної визначеної оперативної цілі стратегія повинна включати обґрунтування вибору цілі, індикатори (критерії) досягнення цілі, перелік завдань та проектів (інструментів) реалізації, які можуть бути використані для досягнення цих завдань.

Основні цілі мають бути узгоджені зі стратегічними та операційними цілями і спрямовані на вирішення основних проблем або використання можливостей, визначених в аналітичній частині стратегії.

Стратегічні та оперативні цілі мають відповідати п'яти критеріям SMART: Specific, Measurable, Achievable, Relevant, Time-bound (Конкретна, Вимірювана, Досяжна, Доцільна, Обмежена в часі ціль)[32;33].

IV етап - Консультативний

Метою цього етапу є інформування внутрішніх та зовнішніх зацікавлених сторін про результати попереднього етапу стратегічного плану, отримання їхніх коментарів, пропозицій та доповнень, а також мобілізація членів громади до подання проектних ідей для плану реалізації.

До зовнішніх зацікавлених сторін, з якими необхідно провести консультації, належать

1. Сусідні громади (громади, що мають спільні кордони та/або користуються спільними природними чи інфраструктурними об'єктами, на які прямо чи опосередковано впливатиме програма або проект, визначений у стратегії)
2. Органи місцевого самоврядування на регіональному та субрегіональному рівні, що представляють спільні інтереси (відповідні обласні та районні ради)
3. Національні органи влади на регіональному/субрегіональному рівні та підпорядковані їм органи із загальною та спеціальною компетенцією - ОДА та підпорядковані їм регіональні органи галузевих центральних органів виконавчої влади.

Перелік зовнішніх зацікавлених сторін може змінюватися залежно від параметрів та характеристик громади.

Консультації з внутрішніми зацікавленими сторонами повинні враховувати наявність формальних і неформальних спільнот, зокрема, професійних.

Важливим елементом цього етапу є проведення обговорень проекту стратегії за місцем проживання громади. Залежно від параметрів та особливостей

громади, може бути доцільним проведення таких обговорень на зборах мешканців. До організації таких заходів варто залучати депутатів.

Зауваження та пропозиції, отримані в результаті консультацій та обговорень на цьому етапі, мають бути розглянуті на засіданні робочої групи для включення в проект стратегії. [32;33].

V етап - Програмний

1. План заходів з реалізації

Проект плану реалізації стратегії (план реалізації) повинен бути підготовлений відповідно до цілей, визначених у стратегії, та з урахуванням поточних і прогнозованих можливостей і викликів розвитку. Проект плану імплементації повинен бути підготовлений з урахуванням припущень щодо наявності достатніх фінансових ресурсів для його реалізації. Заходи плану імплементації мають бути розроблені та реалізовані в середньостроковій перспективі (3-4 роки).

План реалізації складається з програм, спрямованих на досягнення стратегічних цілей стратегії. Кожна програма плану імплементації складається з напрямків, що відповідають операційним цілям стратегії. Напрями плану імплементації включають технічні завдання (проектний бриф) для проектів розвитку.

Етапи плану реалізації.

1. Збір проектних ідей здійснюється через оголошення про початок збору проектних ідей. Це оголошення містить вимоги до оформлення проектних ідей, кінцевий термін подачі пропозицій та спосіб їх подачі;

2. Попередній відбір технічних завдань для проектів розвитку, які будуть включені до плану реалізації. Відбір та групування (за необхідності) здійснюватиме робоча група.

3. Визначення вартості проектів, часу, необхідного для реалізації, та відповідальних виконавців.

4. Публічне обговорення проекту плану реалізації.

5. Структура плану реалізації визначається стратегічними та операційними цілями і завданнями, розробленими на попередньому етапі, а також обраною проектною ідеєю.

2. моніторинг та оцінка

Необхідно розробити ефективну систему зворотного зв'язку шляхом запровадження моніторингу та оцінки для забезпечення управління процесом досягнення та реалізації цілей стратегії, а також відстеження та своєчасного виправлення відхилень у процесі реалізації.

Моніторинг - це процес збору даних про реалізацію стратегії та індикаторів, досягнутих у процесі реалізації. Дані, отримані в процесі моніторингу, стануть основою для оцінки ефективності програм, передбачених Стратегією.

Моніторинг Стратегії здійснюється за допомогою індикаторів моніторингу, які є показниками досягнення очікуваних і запланованих результатів. Існують наступні типи індикаторів моніторингу

- Індикатори результатів - це індикатори, які відображають прямі та відчутні наслідки реалізації проекту, що вимірюються конкретними числовими значеннями;

- Індикатори результатів відображають прямі соціальні, економічні та екологічні наслідки проекту і досягаються наприкінці проекту;

- Індикатори впливу відображають більш загальний, безперервний і зазвичай (але не завжди) довготривалий вплив реалізації одного або декількох завдань чи заходів і досягаються через більш тривалий період часу. Індикатори впливу вимірюють досягнення заходів і стратегічних цілей і показують, як місцеві громади впливають на реалізацію конкретних завдань в рамках стратегії.

Оцінювання - це процес комплексного аналізу реалізації стратегії та її впливу на всі сфери соціально-економічного життя громади.

Оцінювання має надати інформацію про відповідність розроблених цілей та запланованих, реалізованих і завершених проектів потребам, а також оцінити ефективність і вигоди від їх реалізації. Оцінювання проводиться кожні кілька

років (2-4 роки) протягом реалізації стратегії. Наприкінці приймається рішення щодо можливих змін до стратегії, як з точки зору змісту та структури цілей, заходів і завдань, так і з точки зору способу реалізації.

Індикатори, що використовуються в оцінці, стосуються стратегічних або оперативних цілей і виражаються в таких термінах, як поліпшення якості життя населення, зростання місцевої економіки, підвищення соціальної активності тощо.

Типовими показниками для оцінки стратегії є

- Збільшення кількості мешканців місцевої громади
- Підвищення рівня задоволеності мешканців життям у місцевій громаді;
- Покращення стану довкілля та інше.

Для досягнення об'єктивних результатів оцінки, одна і та ж організаційна структура та персонал не повинні одночасно реалізовувати стратегію та оцінювати результати її реалізації. Моніторингові звіти повинні готуватися організаціями, які не є відповідальними за реалізацію стратегії [32;33].

РОЗДІЛ 2 ОЦІНКА ІСНУЮЧОГО РІВНЯ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА НА СЕЛІ В УКРАЇНІ

2.1. Оцінка динаміки розвитку економіки та підприємництва в Україні

Історія динаміки розвитку малого аграрного підприємництва та економіки в Україні багата та відображає численні зміни, які відбувалися в аграрному секторі протягом століть.

Ключові моменти та етапи змін та розвитку малого аграрного бізнесу в Україні:

- До індустріальної революції. До початку революції, коли Україна була частиною російської імперії, більшість сільськогосподарських господарств були малими сімейними фермами, які вирощували продукти для власного споживання та на продаж на ринках.

- Радянський період. Аграрний сектор був колективізований, і ферми були об'єднані в колгоспи. Приватна власність на землю була практично припинена, і сільське господарство було суто державним підприємством.

- Пострадянський період. Після розпаду Совку в 1991 році, Україна стала незалежною державою, і розпочалася пострадянська трансформація. У 1990-х роках було прийнято законодавство, яке дозволило приватну власність на землю, що відкрило можливості для розвитку малого аграрного підприємництва. Багато колишніх колгоспів і радгоспів були розформовані, і земля розподілялася між селянами.

- Розвиток після 2000 року. У 2000-х роках розвивалася сучасна інфраструктура для сільського господарства, зокрема вирощування та обробка продуктів. Підтримка для малих аграрних підприємств почала зростати, включаючи кредитування та навчальні програми.

- Сучасний стан. В Україні на сьогодні існує значна кількість малих аграрних підприємств, які вирощують різноманітні культури та тварин. Продукція цих підприємств продається як на внутрішньому ринку, так і на експорт. Також важливим етапом в розвитку сільського господарства в Україні є поглиблення

інтеграції з європейськими ринками та дотримання європейських стандартів якості.

- Період 2014-2016 років був важким для України, і країна висіла в економічних та політичних турбуленціях. Зміна влади, війна на сході (АТО), втрати виробництва та інші фактори склали складну картину, яка вимагала реформ та міжнародної підтримки для відновлення стабільності і розвитку.

- Пандемія COVID-19. Пандемія 2018-2023 роках мала суттєвий вплив на економіку всього світу і Україна не була винятком. Обмежувальні заходи, введені для боротьби з поширенням вірусу, призвели до зменшення виробництва в багатьох галузях сільського виробництва та зменшення активності підприємств.

На даному етапі розвитку економіки та підприємництва в Україні стала ще одна і найбільша загроза за час існування незалежності. Повномасштабне вторгнення 24 лютого 2022 року. Військова агресія росії проти України спричинила масове руйнування виробничого капіталу та інфраструктури, що призвело до людських страждань та соціальних втрат. Війна призвела до скорочення зайнятості та доходів населення, падіння купівельної спроможності та зменшення накопичених активів: У 2022 році національна економіка втратила 29,2% реального ВВП, а 13,5 млн осіб стали вимушеними переселенцями; понад 7 млн осіб опинилися за межею бідності, а рівень бідності сягнув 24% населення. За оцінками експертів Світового банку та Європейської комісії, з 24 лютого 2022 року по 24 лютого 2023 року збитки, завдані війною в Україні, оцінюються у 134,7 мільярда доларів США, а потреби у відновленні - у 410,6 мільярда доларів США. [11].

Сучасний стан економіки України в хиткому стані перебуває довгий період, особливо в теперішніх реаліях коли держава перевела економіку на військовий стан. України не лише втратила значну частку потенціалу створення доданої вартості, але й зазнала суттєвих структурних змін. Нижче наведені економічні дані в порівнянні з минулими роками та статистичні дані різних економічних сфер. Розглянувши дані ВВП України по рокам ми можемо

спостерігати стабільний приріст в порівнянні з минулими роками, окрім 2014-2015 років, де номінальний ВВП країни в іноземній валюті (доларах США) впав на більше ніж 20% в 2014 році та 31% в 2015 році відповідно, після чого країна почала відновлюватись та показала ріст вже в 2016 році та стабільно росла аж до 2022 року, після повномасштабного вторгнення ВВП показав різкий спад близько 20% (див. рис 2.1).

	млн. грн.			млн. дол. США		
2002	225810			42393		
2003	267344	+41534	+18.4%	50133	+7740	+18.3%
2004	345113	+77769	+29.1%	64883	+14750	+29.4%
2005	441452	+96339	+27.9%	86142	+21259	+32.8%
2006	544153	+102701	+23.3%	107753	+21611	+25.1%
2007	720731	+176578	+32.5%	142719	+34966	+32.5%
2008	948056	+227325	+31.5%	179992	+37273	+26.1%
2009	913345	-34711	-3.7%	117228	-62765	-34.9%
2010	1082569	+169224	+18.5%	136419	+19192	+16.4%
2011	1316600	+234031	+21.6%	163160	+26740	+19.6%
2012	1408889	+92289	+7.0%	175781	+12622	+7.7%
2013	1454931	+46042	+3.3%	183310	+7529	+4.3%
2014	1566728	+111797	+7.7%	131805	-51505	-28.1%
2015	1979458	+412730	+26.3%	90615	-41190	-31.3%
2016	2383182	+403724	+20.4%	93270	+2655	+2.9%
2017	2982920	+599738	+25.2%	112154	+18884	+20.2%
2018	3558706	+575786	+19.3%	130832	+18678	+16.7%
2019	3974564	+415858	+11.7%	153781	+22949	+17.5%
2020	4194102	+219538	+5.5%	155582	+1801	+1.2%
2021	5459574	+1265472	+30.2%	199770	+44188	+28.4%
2022	5191028	-268546	-4.9%	160500	-39270	-19.7%

Рисунок. 2.1 Номінальний ВВП України з 2002 по 2022 рр. [61]

Виходячи зі стану економіки та держави в якому вона перебуває можна зрозуміти підвищення інфляції, так як Україна ще не перебувала в таких скрутних умовах як сьогодні, на рисунку нижче ми бачимо, що рівень інфляції істотно зріс в 2022 році 122,6% в порівнянні з попереднім 2021 роком 107,9%, але попередні прогнози по 2023 року показують позитивну динаміку (див рис. 2.2).

	січень	лютий	березень	квітень	травень	червень	липень	серпень	вересень	жовтень	листопад	грудень	За рік
2011	100,3	100,6	100,8	100,6	100,6	100,6	100,5	100,8	100,8	100,6	100,3	100,2	106,9
2012	100,0	100,1	100,1	100,0	100,1	100,1	100,0	100,0	100,1	100,1	100,1	100,1	100,8
2013	99,9	99,9	100,0	99,9	100,0	100,0	100,0	100,0	100,1	100,1	100,1	100,1	100,1
2014	99,9	99,8	102,1	102,8	102,3	101,4	100,8	101,2	102,7	102,7	102,3	102,8	122,8
2015	102,6	105,4	110,8	104,6	101,9	100,4	99,9	100,2	103,0	100,8	100,7	100,4	134,7
2016	100,0	100,4	101,9	100,6	100,2	99,9	99,6	99,7	102,0	100,9	100,5	100,0	105,8
2017	100,4	100,7	101,7	100,6	100,3	100,2	100,1	100,2	101,9	101,2	101,0	100,8	109,5
2018	100,7	100,6	101,4	100,6	100,2	100,0	99,9	100,1	101,9	101,3	101,1	100,6	108,7
2019	100,3	100,2	101,2	100,4	100,2	100,0	99,9	99,9	101,2	100,7	100,1	99,7	103,9
2020	99,8	99,9	101,3	100,4	100,1	100,0	99,9	100,1	101,1	100,8	100,7	100,3	104,5
2021	100,3	100,5	101,6	100,7	100,7	100,4	99,9	100,0	101,3	101,0	100,8	100,4	107,9
2022	100,1	101,0	103,8	103,0	101,4	101,6	101,2	102,1	102,4	101,9	101,3	100,8	122,6
2023	100,7	100,5	101,3	100,5	100,3	99,9	100,0	100,0	100,9	100,4			104,6

Рисунок. 2.23 Введена таблиця базових індексів споживчих цін за останні роки (%)

[62]

Переходячи до малих підприємств та безпосередньо до ФОПів на рисунку 2.3 нижче можна побачити всю динаміку нових реєстрацій в галузі сільського господарства під час повномасштабного вторгнення, та проаналізувати ці дані. Як зазначає Опендатабот, кількість реєстрацій нових ФОП мала позитивну тенденцію, це результат скорочення працівників з їх минулих місць роботи та зменшення зарплат, а також підвищення облікової ставки НБУ.

Рисунок. 2.3 Динаміка реєстрації нових ФОП в секторі с\г[15]

На рисунку 2.4 можна спостерігати тенденцію збільшення реєстрації ФОПів в секторі сільського господарства під час військового стану та протягом повномасштабного вторгнення в період з січня 2023 року по серпень, після чого кількість почала зменшуватись.

Рисунок. 2.4 Динаміка реєстрації ФОП за КВЕДами в секторі с\г[15]

Розглянувши рисунок 2.5 з динамікою реєстрації компаній в секторі сільського господарства, можна зробити висновки, що з січня 2023 року кількість реєстрацій компаній була найвищою та трималась стабільно, після чого на початку жовтня почала зменшуватись.

Рисунок. 2.5 Динаміка реєстрації компаній за КВЕДами в секторі с\г[15]

Якщо ми проаналізуємо динаміку реєстрацій за регіонами в яких було зареєстровані нові ФОПи та компанії в сільськогосподарському секторі ми побачимо загальну тенденцію збільшення в основних регіонах країни таких, як Київська область, Дніпропетровська, Одеська та Львівська, оскільки ці регіони стали одними з найбільш важливих в даній ситуації, так як більшість жителів з окупованих території переселилась на Дніпропетровщину та в Київську область, інші громадяни намагались переміститись подалі та зайняли західні регіони України, тому ми можемо спостерігати таку тенденцію.

На початку жовтня 2022 року в Києві було найбільше реєстрацій, а саме 180 нових ФОПів та компаній, на другому місці Львівська область 60 реєстрацій, Одеська 50 та Дніпропетровська 41(див. рис. 2.6).

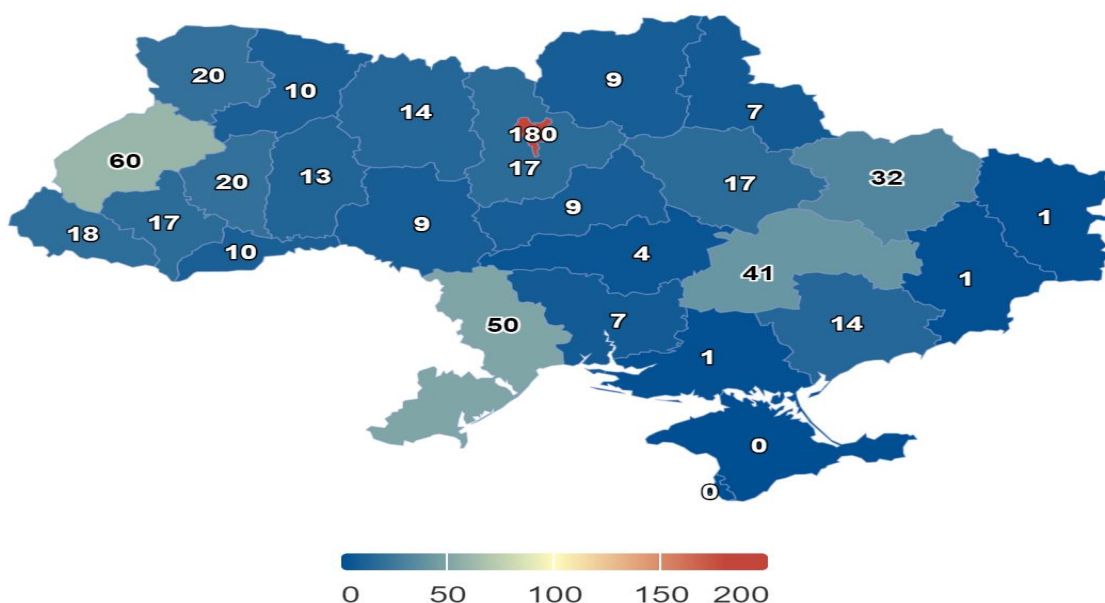

Рисунок. 2.6 Кількість реєстрації ФОП за регіонами станом на жовтень 2022 р. [16]

Через рік, в жовтні 2023 року тенденція реєстрацій не змінилась. Тож ми бачимо, що в Києві 213 та в Київській області 43 відповідно, Львівська область 51 нова реєстрація, Одеська 34, Дніпропетровська 39, а також Харківська 33, незважаючи на те, що ця область зазнала найбільших руйнувань та втрат серед інших(див. рис. 2.7).

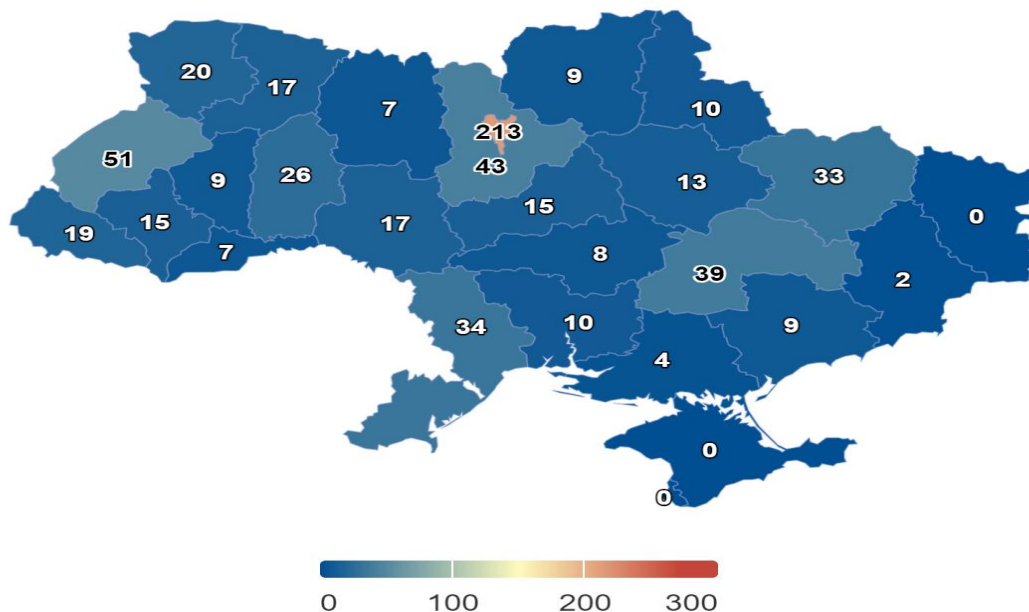

Рисунок. 2.7 Кількість реєстрації ФОП за регіонами станом на жовтень 2023 р. [16]

Розглянемо дані про реєстрацію малих підприємств в сільському господарстві в галузі лісогосподарств та лісозаготівель з початку повномасштабного вторгнення(див. рис. 2.8).

Динаміка реєстрацій компаній за кведами

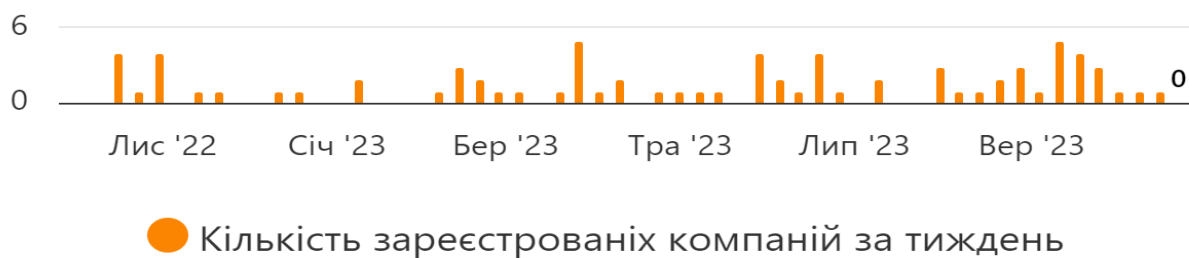

Рисунок.2.8 Динаміка реєстрації компаній за КВЕДами в галузі лісогосподарства[15]

Переглянувши динаміку реєстрації компаній в галузі лісогосподарств, можемо побачити не стабільну, але періодичну появу нових компаній, особливо в період кінець літа та початок осені 2023 року.

Аналіз динаміки реєстрацій ФОПів (див. рис. 2.9) показує різке збільшення реєстрацій в літній період та відносне зниження на початок осені 2023 року.

Динаміка реєстрацій ФОП за кведами

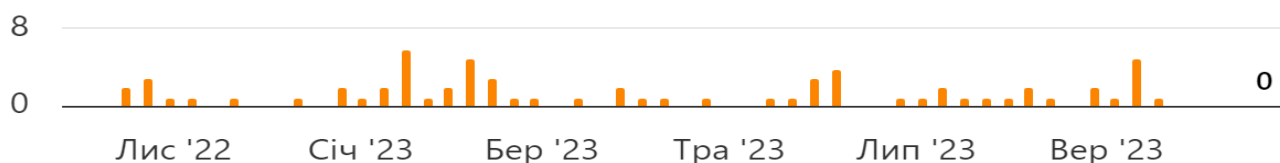

● Кількість зареєстрованих ФОПів за тиждень

Рисунок. 2.9 Динаміка реєстрації ФОП за КВЕДами в галузі лісогосподарства [15]

Дані про реєстрацію малих підприємств в сільському господарстві в галузі рибальства з початку повномасштабного вторгнення представлено на рисунку 2.10.

Динаміка реєстрацій компаній за кведами

● Кількість зареєстрованих компаній за тиждень

Рисунок. 2.10 Динаміка реєстрації компаній в галузі рибальства[15]

Результати бізнесу за перші 5 місяців цього року

Результати роботи (обороту) бізнесу за перші 5 місяців 2023 року у відповідності до ваших планів

Рисунок. 2.12 Показники малого бізнесу в Україні за перші 5 місяців 2023 р.[23]

Сільськогосподарський сектор зазнав значних втрат в результаті широкомасштабної війни Росії проти України. За даними Міністерства аграрної політики України та Київського інституту економіки, загальні збитки, яких зазнав аграрний сектор внаслідок широкомасштабного вторгнення Росії в Україну, станом на 15 вересня 2022 року сягнули 6,6 мільярда доларів США. Загальні збитки, яких зазнав аграрний сектор внаслідок широкомасштабного вторгнення Росії в Україну, склали 6,6 мільярда доларів США. Водночас непрямі втрати українського сільського господарства через перебої у виробництві, блокаду портів та збільшення собівартості продукції оцінюються у 34,25 млрд дол. (11,2 млрд дол. у рослинництві та 488 млрд дол. у тваринництві, переважно через перебої у виробництві). 11,2 млрд дол. у рослинництві та 348,7 млн дол. у тваринництві. Втрати через скорочення виробництва озимих культур оцінюються у 3 млрд. доларів США та 1,5 млрд. доларів США для багаторічних культур. Втрати через скорочення виробництва озимих культур оцінюються у 3 млрд. доларів США та 322 млн. доларів США для багаторічних культур. Втрати через перебої в логістиці оцінюються в 18,5 млрд доларів США (Втрати через перебої в логістиці оцінюються в 18,5 млрд доларів США) і т.д.[12;13].

Отже, країна після подій 2014 року знаходилась в стагнації та намагалась нарощувати обороти виробництва та відновлення економіки в цілому, наповнення бюджету і тд. Після початку повномасштабного вторгнення економіка перебуває в стані рецесії, але намагається триматись на плаву, ми це бачимо з динаміки появи нових ФОПів та компаній, які продовжують з'являтись та підтримувати економіку.

2.2. Аналіз сучасного стану малого підприємництва в сільській місцевості

Сьогодні одне з головних місць у ринковій економіці посідають малі підприємства, оскільки вони мають можливість протистояти монополістичним структурам і є економічною основою для припинення зростання цін. Малі підприємства підтримують баланс між інтересами учасників ринку, створюють усі сегменти ринку та диверсифікують їх продукцією та послугами. З цієї причини можна сказати, що підтримка функціонування та розвитку малих підприємств є очевидною та необхідною.

Малі підприємства швидко реагують на зміни ринкових умов, забезпечуючи економіці необхідну гнучкість, що призводить до швидкого зростання. Ця особливість малого підприємництва набуває особливого значення в сучасних умовах у зв'язку з процесами швидкої індивідуалізації та диверсифікації споживчого попиту, прискоренням науково-технічного процесу, розвитком номенклатури та асортиментної групи вироблених товарів, робіт і послуг.

У 2014 році кількість суб'єктів малого підприємництва в Україні змінилася через відсутність обліку на тимчасово окупованих територіях АР Крим, Севастополя та Донецької та Луганської областей. За даними Державної служби статистики України, у 2015-2016 роках кількість суб'єктів малого підприємництва, як юридичних осіб, так і фізичних осіб-підприємців, зменшилася через збройний конфлікт на сході країни та явища загальноекономічної кризи. Але тенденція змінилась в кращу сторону та показувала рекордну кількість виробництва практично на всіх аграрних секторах, але після повномасштабного вторгнення 24 лютого в 2022 році все змінилось.

За інформацією Міністерства Аграрної Політики та Продовольства України. Станом на 30 травня 2023 року галузь тваринництва перебуває у стані спаду. Поголів'я сільськогосподарських тварин підприємствах налічується 937,0 тис. ВРХ, що на 1,0% менше ніж минулого року (див. рис. 2.13)[14].

Рисунок. 2.13 Динаміка виробництва яловичини в Україні [28]

Серед тваринництва це найгірші показники, так як це дорогий бізнес і тяжчий ніж вирощувати курей чи свиней. Яловичина найдорожче м'ясо серед інших товарів аналогів на полицях магазинів, тому люди все менше та менше купують яловичину. Але це дуже перспективний бізнес, тому як би була створена програма підтримки малого підприємства з нахилом на вирощування ВРХ, можна знизити собівартість та зробити більш доступним для всього населення.

Поголів'я свиней налічується 3177,4 тис. голів, що на 7,1% менше ніж аналогічного періоду минулого року (див. рис. 2.14)[14].

Рисунок. 2.14 Динаміка виробництва свинини в Україні [28]

Виробництво свинини у нас перебуває у відносно довготривалому зниженні, але по прогнозам експертів, тенденція буде змінюватись на позитивну та збільшувати поголів'я свиней. Овець та кіз налічується 152,0 тис. голів (на 1,5% менше). Але поголів'я птиця, переважно куриці налічується 106,2 млн голів (на 15,6% більше ніж минулого року) (див. рис. 2.15)[14].

Рисунок. 2.15 Динаміка виробництва курятини в Україні [28]

Як ми бачимо ринок курятини тримає свої позиції, так як це найдоступніший продукт серед м'яса в цілому, тим паче, що обсяги експорту м'яса птиці знизились на 10% — до 413 тис. т. Разом з тим вартість його реалізації зросла на 19%, досягнувши \$853 млн. Але у 2022 р. Україні вдалося збільшити виручку від експорту м'яса та субпродуктів на 9% — до \$925 млн[31].

За даними Мінагрополітики, через військові дії втрачено 15–20 % поголів'я великої рогатої худоби, свиней і птиці.

Найбільше постраждали господарства Чернігівської, Харківської, Сумської, Київської, Донецької, Луганської, Миколаївської, Херсонської, Запорізької областей, де на початку 2022 р. було сконцентровано за всіма категоріями господарств: поголів'я ВРХ – 25,3 %, корів – 25,8 %, свиней – 31,5 %, овець та кіз – 28,2 %, птиці – 24,9 %. Виробництво продукції тваринництва у зазначених областях становило: м'яса – 20 %, молока – 28,7 %, яєць – 44,8 %[14].

Виробництво молочних продуктів також зазнало значних втрат у виробництві. Якщо ми переглянемо динаміки виробництва молока, сиру та масла, ми побачимо тенденцію занепаду (див. рис. 2.16, 2.17, 2.18). Всі заводи по переробці молока знаходяться в сільській місцевості, де багато худоби яка дає молоко (в основному корови та мала частина кіз). Проаналізувавши ці дані та дані виробництва яловичини, ми можемо стверджувати, що малому підприємству, а саме в секторі тваринництва необхідна допомога держави та програми підтримки для розвитку цього перспективного напрямку.

Рисунок. 2.16 Динаміка виробництва сиру в Україні.[28]

Рисунок. 2.17 Динаміка виробництва масла в Україні [28]

Рисунок. 2.18 Динаміка виробництва молока в Україні [28]

Також не можна оминати перспективний напрямок, який зараз глобально знаходиться на межі зникнення, але кількість бджолосімей на початок 2023 року становила 2,69 млн, що на 3,5 % більше порівняно з відповідним періодом попереднього року, з них у сільськогосподарських підприємствах налічувалось 37,1 тисяч (на 5,6 % менше)[14].

Рослинництво також зазнало значних втрат. Зокрема, фізичні втрати в рослинництві у 2022 році становили 35-40% порівняно з попереднім роком через скорочення посівних площ (через тимчасову окупацію української території) та нижчу врожайність культур порівняно з попереднім роком. Ось деякі показники виробництва ключових аграрних культур.

Як ми можемо спостерігати виробництво кукурудзи різко впало в період з кінця 2021р та початку 2022р та досягли мінімуму за останні 5 років, таким чином виробництво 22/23р сягнуло всього 27млн. т. що майже на 33% нижче порівняно до минулого сезону(див. рис. 2.19)[5].

Рисунок. 2.19 Динаміка виробництва кукурудзи в Україні [28]

Становище по виробництву пшениці гірше, показники виробництва впали практично до мінімумів 10-ти річної давнини, що становить 21,5млн т., після пікового врожаю в 2021-2022роках(див. рис. 2.20).

Рисунок. 2.20 Динаміка виробництва пшениці в Україні [28]

А ось виробництво соняшника намагається триматись, не беручи до уваги загальну тенденцію, тому показник як ми бачимо не сильно просів в порівнянні з іншими популярними культурами в Україні, який становить 12,5млн т. в порівнянні з минулим сезоном в якому зібрали 17,5млн т (див. рис. 2.21).

Рисунок. 2.21 Динаміка виробництва соняшнику в Україні [28]

Але якщо ми поглянемо на вирощування ріпаку, то ми можемо стверджувати, що не зважаючи на економічне становище та ситуацію в країні, фермери нарощують виробництво ріпаку, оскільки це є чудова альтернатива пшениці, якщо ми говоримо про час збору урожаю та ціну, яка вища мінімум в 2рази, але ця культура є більш вимогливою до клімату та дорожча в обслуговуванні посівів(див. рис. 2.22).

Рисунок. 2.22 Динаміка виробництва ріпаку в Україні [28]

Повертаючись до ситуації в країні та стану галузі АПК, то за словами Т. Висоцького, першого заступника міністра Міністерства аграрної політики та продовольства України, окупаційні війська викрали з тимчасово окупованих ними територій понад півмільйона тонн зерна та незаконно вивезли десятки тисяч тонн соняшникової олії і кілька сотень кілограмів овочів.

Загальна кількість сільгосп підприємств, що постраждали внаслідок збройної агресії Російської Федерації, становить 2653 (на 1,9 млн га менше ріллі та на 9 000 га менше багаторічних насаджень). Крім того, близько 1 мільйона гектарів землі необхідно обстежити на наявність вибухонебезпечних предметів.

2.3. Аналіз та оцінка програми розвитку Покровської громади

Для аналізу було обрано Покровську ОТГ, Синельниківського району Дніпропетровської області (див. рис. 2.23).

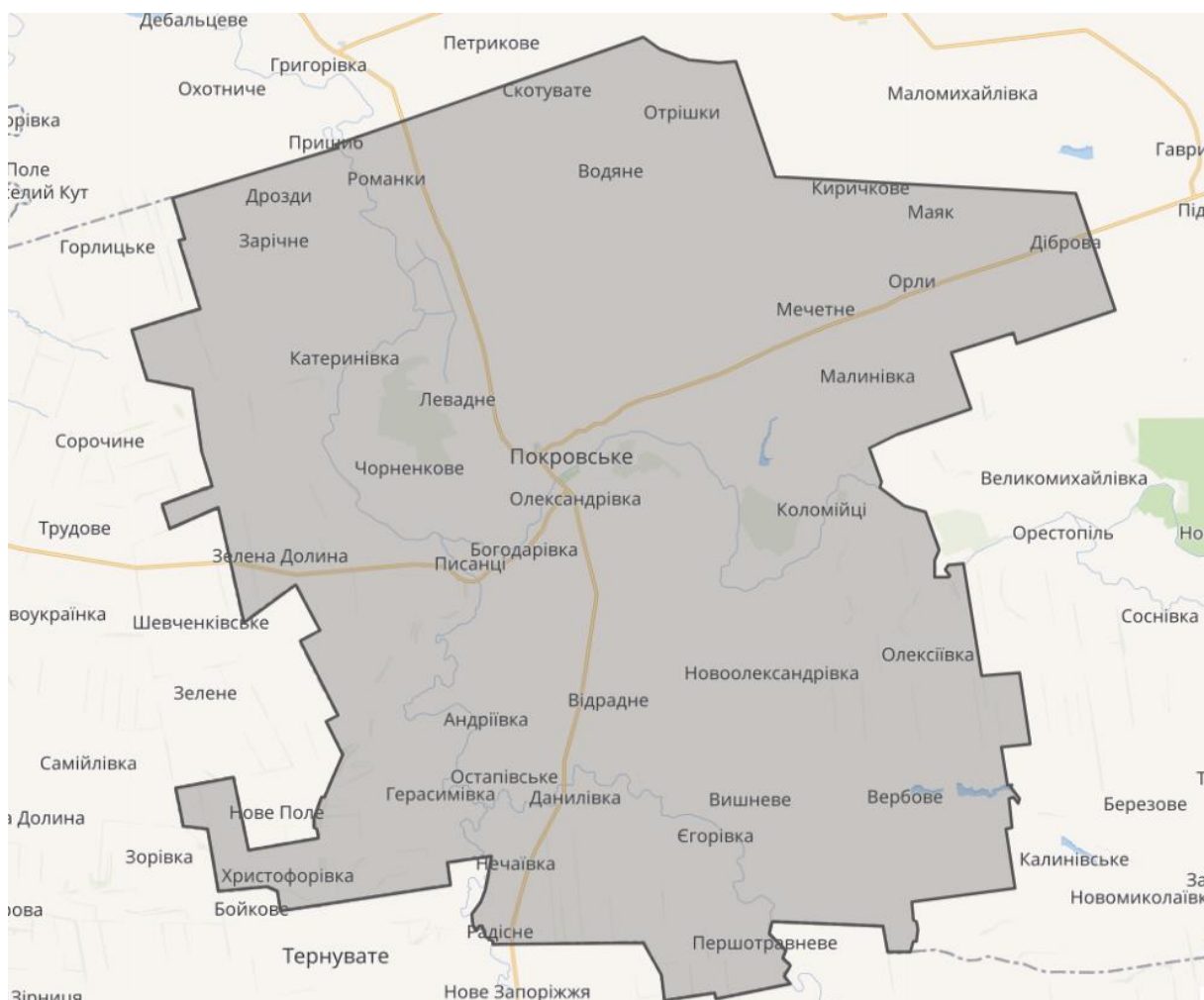

Рисунок. 2.23 Мапа Покровської ОТГ [60]

Покровська ОТГ розробила програму Місцевого Економічного Розвитку «МЕР», яка складається з 4 проектів:

- Проект МЕР № 1. Покращення розвитку молодіжного підприємництва в громаді шляхом будівництва малих об'єктів торгівлі;
- Проект МЕР № 2. Створення сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу бджолярів;
- Проект МЕР № 3. Зелений туризм у покровській отг;
- Проект МЕР №4. Від інвестиційного майданчика – до заводу по переробці молока;

Програма є результатом спільної роботи Робочої групи з регіонального економічного розвитку Покровської громади та експертів Дніпровського регіонального інституту управління Національної академії державного управління при Президентові України в рамках програми DOBRE (економічний сектор) [44].

Бачення (Візія) регіонального економічного розвитку Покровської ОТГ зрештою набуло такого вигляду:

Покровська громада - це новітній степовий агрополіс, який надає своїм мешканцям можливість для комфортного та безпечного життя завдяки високотехнологічному сільському господарству, переробній промисловості та розвитку нових технологій, і лагідна земля, яка щедро ділиться своїми багатствами.

Економічні елементи стратегії змін

- I. Підвищення підприємницької активності місцевого населення
- II. переробка сільськогосподарської продукції
- III. інтегроване середовище виробників та постачальників послуг
- IV. сільське господарство громади розвивається відповідно до принципів сталого розвитку
- V. Туризм - новий сектор економічної діяльності громади.

Метою економічного розвитку є створення умов для сталого економічного зростання та розробка механізмів управління розвитком громади.

Пріоритети

- I. Створення інвестиційно сприятливого середовища для розвитку малого та середнього бізнесу;
- II. приватне підприємництво та розвиток малого та середнього бізнесу
- III. створення умов для самореалізації молоді.

План дій з регіонального економічного розвитку

1) Формування робочих груп 1) Створення робочої групи/ради з питань регіонального економічного розвитку у формі державно-приватного партнерства із залученням представників різних секторів.

2) Підготовка економічного профілю громади. Регіональний економічний профіль містить вичерпну та повну інформацію про громаду.

3) Підготувати план дій регіонального економічного розвитку.

В рамках цієї програми регіонального економічного розвитку план дій регіонального економічного розвитку включає поетапну програму реалізації п'яти проектних ініціатив у Покровській громаді.

Проаналізувавши загальну програму розвитку Покровської громади, можна сказати, що в цій програмі чітко зазначені основні пункти та етапи реалізації. Візія визначена, поставлені досяжні цілі та терміни, а саме головне розроблений план який є дієвим, проведений фінансовий аналіз. При цьому є залучення спільноти всієї громади, а також невід'ємна частина стейкхолдерів. Тому при ефективному управлінні та моніторингу зі залученням інвестицій та нових технологій, ця програма стане основним положенням про розвиток Покровської громади[44].

РОЗДІЛ ЗРОЗРОБКА ТА ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОГРАМИ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМСТВА НА СЕЛІ

3.1. Обґрунтування основних напрямів розвитку малого підприємництва в Покровській громаді

В попередньому розділі було розглянуто та проаналізовано програму підтримки Місцевого Економічного Розвитку та план дій покровської громади «МЕР», яка складається з основних чотирьох напрямків: Проект МЕР № 1. Покращення розвитку молодіжного підприємництва в громаді шляхом будівництва малих об'єктів торгівлі; Проект МЕР № 2. Створення сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу бджолярів; Проект МЕР № 3. Зелений туризм у Покровській ОТГ; Проект МЕР №4. Від інвестиційного майданчика – до заводу по переробці молока[45].

1. Проект МЕР № 1. Покращення розвитку молодіжного підприємництва в громаді шляхом будівництва малих об'єктів торгівлі.

Цілі розвитку:

- Стратегічна ціль:

Впливовий центр розвитку сучасних агротехнологій, а також виробництва екологічно чистих харчових продуктів та іншої продукції та послуг сільського походження, відкритий до інвестицій та міжнародних зв'язків.

- Операційна ціль 1.

1.1. Створення організаційних передумов для розвитку економічного потенціалу громади та залучення інвестицій.

1.2. Спрощення адміністративного обслуговування підприємців у сфері реєстрації та дозвільних процедур.

- Операційна ціль 2.

2.1. Підтримка неаграрних видів економічної діяльності, в тому числі багатоаспектного туризму, який спирається на місцевий потенціал.

2.2. Створення нових пропозицій туризму та відпочинку в Покровській громаді.

2.3. Розвиток інфраструктури гостинності.

Розвиток малого і середнього бізнесу може бути покращений у Покровській ОТГ, яка розташована між трьома великими регіонами: Дніпром та Донецьком майже на однаковій відстані (125 км) та Запоріжжям (90 км). Для економічного розвитку Покровського регіону необхідно створити сприятливі умови для бізнесу та його розвитку. У Покровській ОТГ проживає 5320 молодих людей, і цього року було побудовано майданчик для 50 молодих людей та дітей, де вони можуть одночасно кататися на скейтборді. Влітку - на роликах, а взимку - на ковзанах. Для того, щоб розширити зону відпочинку, в проекті передбачено розвиток громадських просторів, в яких є торговельна зона з невеликими будівлями. Тому на визначених територіях будуть створені сприятливі умови шляхом придбання кіосків та надання послуг оренди для підприємців громади. Деталі розробки та реалізації цього проекту розглянуто в додатку А [45].

2. Проект МЕР № 2. Створення сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу бджолярів.

Цілі розвитку:

- Стратегічна ціль:

Впливовий центр розвитку сучасних агротехнологій, а також виробництва екологічно чистих харчових продуктів та іншої продукції та послуг сільського походження, відкритий до інвестицій та міжнародних зв'язків.

- Операційна ціль 1.

1.1. Підвищення доданої вартості сільськогосподарської продукції, розширення виробництва екологічно-чистих продуктів харчування ;

1.2. Сприяння різним формам самоорганізації сільськогосподарських товаровиробників, зокрема, розвитку кооперативного руху ;

1.3. Створення об'єднання дрібних сільськогосподарських виробників ;

1.4. Розвиток потужностей з переробки місцевої сільськогосподарської сировини до кінцевого продукту ;

1.5. Підтримка збуту продукції дрібних сільськогосподарських товаровиробників та закладів переробки.

- Операційна ціль 2.

2.1. Урізноманітнений розвиток агропромислового комплексу на засадах сучасних агротехнологій та екологічної відповідальності ;

2.2. Розвиток різноманітних видів сервісу для обслуговування діяльності фермерів та одноосібних сільськогосподарських товаровиробників.

В ОТГ налічується близько 1 000 виробників меду, які хочуть створити кооператив для захисту своїх прав як виробників, отримання інформації, легалізації своєї праці, створення належних умов для збору, переробки та експорту своєї продукції та збільшення власних доходів. Кооператив орієнтований на експорт, оскільки внутрішній попит задовольняється пропорційною пропозицією товарів, але існує великий обсяг незадоволеного попиту на зовнішніх ринках. Кооператив виробляє 800 тонн меду та продуктів бджільництва (пилкок, маточне молочко, віск тощо) на рік і може експортувати їх споживачам не тільки в Європі, але й по всьому світу. Деталі розробки та реалізації цього проекту розглянуто в додатку Б[45].

3. Проект МЕР № 3. Зелений туризм у Покровській ОТГ.

Цілі розвитку:

- Стратегічна ціль:

Впливовий центр розвитку сучасних агротехнологій, а також виробництва екологічно чистих харчових продуктів та іншої продукції та послуг сільського походження, відкритий до інвестицій та міжнародних зв'язків.

- Операційна ціль 1.

1.2. Підтримка неаграрних видів економічної діяльності, в тому числі багатоаспектного туризму, який спирається на місцевий потенціал;

1.3. Створення концепції розвитку «зеленого» та інших видів багатоаспектного туризму;

1.4. Створення нових пропозицій туризму та відпочинку в Покровській громаді;

1.5. Розвиток інфраструктури гостинності.

У Покровській ОТГ є молочна ферма на 10-15 корів, яку 25 разів на рік відвідують не лише делегації з регіонів України, а й іноземні делегації, зацікавлені у розвитку економічних способів збільшення доходів населення у такий спосіб. Поруч знаходиться демонстраційна ферма з класами, де регулярно проводяться тренінги та можна побачити процес догляду за тваринами. Для туристів та інспекційних груп, які приїжджають на навчання, передбачено повноцінне проживання. Деталі розробки та реалізації цього проекту розглянуто додатку В[45].

4. Проект МЕР №4. Від інвестиційного майданчика – до заводу по переробці молока.

Цілі розвитку:

- Стратегічна ціль:

Впливовий центр розвитку сучасних агротехнологій, а також виробництва екологічно чистих харчових продуктів та іншої продукції та послуг сільського походження, відкритий до інвестицій та міжнародних зв'язків

- Операційна ціль 1.

1.1. Підвищення доданої вартості сільськогосподарської продукції, розширення виробництва екологічно-чистих продуктів харчування;

1.2. Створення об'єднання дрібних сільськогосподарських виробників;

1.3. Розвиток потужностей з переробки місцевої сільськогосподарської сировини до кінцевого продукту;

- Операційна ціль 2.

2.1. Урізноманітнений розвиток агропромислового комплексу на засадах сучасних агротехнологій та екологічної відповідальності

2.2. Підтримка збільшення долі тваринництва в загальному обсязі сільськогосподарського товаро виробництва.

2.3. Розвиток різноманітних видів сервісу для обслуговування діяльності фермерів та одноосібних сільськогосподарських товаровиробників

- Операційна ціль 3.

3.1. Підтримка неаграрних видів економічної діяльності, в тому числі багатоаспектного туризму, який спирається на місцевий потенціал.

До складу Покровської ОТГ входить 31 населений пункт, де проживає 17130 мешканців. Це сільськогосподарський регіон. На території ради успішно працює СОК "Добробут Андріївка", яке надає послуги зі збору та зберігання молока протягом усього року. Виробляє до 5-6 тонн сирого молока на день. Ця сировина постачається молочним фермерам за найнижчою можливою ціною, а ми зацікавлені в тому, щоб молочна продукція високої якості перероблялася на території Покровської ОТГ. Це і робочі місця, і місцевий бюджет, а головне - якісні продукти харчування отримують всі, а не тільки місцеве населення. Розвивається сімейний молочний бізнес, створено 11 міні-ферм на 12-20 корів, де молоко виробляється без контакту з повітрям і таким чином значно зменшується бактеріальне забруднення. Деякі інвестори зараз інвестують у будівництво ліній з переробки молока (фасоване молоко, кефір, сметана та масло), але виникли проблеми з придбанням землі та підведенням комунікацій до молокопереробних заводів. Деталі розробки та реалізації цього проекту розглянуто в додатку Г[45].

Після ретельного розгляду та аналізу всіх напрямків розвитку Покровської об'єднаної територіальної громади можна з упевненістю стверджувати, що її мета полягає в досягненні економічного розвитку та встановленні себе як центру громади у місті Покровське.

Мета полягає в тому, щоб стати впливовим центром для розвитку сучасних агротехнологій та виробництва екологічно чистих продуктів харчування, інших товарів та послуг сільського походження. Громада прагне бути відкритою для інвестицій та міжнародних зв'язків і планує досягти цього шляхом реалізації визначених стратегій.

3.2. Розробка та організаційні заходи підтримки реалізації програми розвитку

Проект МЕР №5. Екоферма. Спільне вирощування ВРХ для місцевих та міжнародних споживачів

В сучасному світі, де турбота про довкілля та якість продуктів стають пріоритетами для споживачів, проект "Екоферма. Спільне вирощування ВРХ " народжується з візії створення інноваційного та сталого сільського кооперативу. Цей проект вирішує важливі проблеми, пов'язані з екологічними викликами в галузі сільського господарства та потребами споживачів у високоякісних та екологічних продуктах[50].

1. SWOT-аналіз проекту "Екоферма. Спільне вирощування ВРХ "

Сильні Сторони (Strengths):

- Екологічна Чистота - проект спрямований на вирощування вирху етичним та екологічно чистим способом, що відповідає сучасним екологічним стандартам.
- Інноваційні Технології - використання передових технологій у вирощуванні та управлінні для забезпечення ефективності та якісного продукту.
- Співпраця з Місцевими Громадами - активна участь та співпраця з місцевими фермерами та громадами, що сприяє підтримці проекту на локальному рівні.
- Бренд та Репутація - створення якісного та етичного бренду, який може викликати довіру серед споживачів.

Слабкі Сторони (Weaknesses):

- Високі Витрати на Вирощування - можливі високі витрати на вирощування вирху етичним та екологічно чистим способом.
- Залежність від Погодних Умов - сезонність та залежність від погодних умов може впливати на вирощування та урожай.

- Специфічні Вимоги Споживачів - вимоги до продукції можуть бути вищими, що вимагає високих стандартів та додаткових зусиль.

Зовнішні Можливості (Opportunities):

- Розширення Ринків збуту - Можливості для розширення на нові ринки, включаючи міжнародні, з орієнтацією на попит на етичні та екологічно чисті продукти.
- Підтримка Громадськості - зростання інтересу громадськості до сталих та етичних підприємств, що може підтримати репутацію проекту.
- Зростання Попиту на Органічну Продукцію - загальний зростання попиту на органічні та екологічно чисті продукти в глобальному масштабі.

Зовнішні Загрози (Threats):

- Конкуренція на Ринку - зростання конкуренції на ринку для етично вирощених та органічних продуктів.
- Економічна Нестабільність - можливість впливу економічної нестабільності на вартість вирощування та споживчу здатність.
- Зміни в Законодавстві - зміни в законодавстві, що можуть впливати на вирощування та маркетинг етичних продуктів.

2. Сценарій розвитку проекту МЕР №5 "Екоферма. Спільне вирощування ВРХ" представлено в Таблиці 3.1.

Таблиця 3.1 Етапи розвитку проекту «Екоферма»

Етап 1: Початковий Період	
Створення Робочих Місць	Найму місцевого населення для роботи на фермі. Це забезпечить нові робочі місця та підтримку економічного розвиток.
Організація Спільної Діяльності	Об'єднання місцевих фермерів для спільного вирощування та обміну знаннями та ресурсами.

Продовження таблиці 3.1

Освітні та Тренінгові Програми	Запуск програм навчання та тренінгів для місцевих фермерів та громадян щодо екологічного вирощування та сталого сільського господарства.
Етап 2: Розвиток Інфраструктури та Технологій	
Модернізація Інфраструктури	Інвестиції в модернізацію інфраструктури ферми для забезпечення ефективності та екологічної чистоти процесів.
Впровадження Інноваційних Технологій	Застосування передових технологій в галузі сільського господарства, таких як системи моніторингу та автоматизації процесів.
Етап 3: Співпраця та Партнерство	
Розширення Співпраці	Розширення співпраці з місцевими підприємствами, ресторанами та супермаркетами для забезпечення сталого ринку збуту.
Партнерства з Міжнародними Організаціями	Укладення партнерств з міжнародними організаціями та експорт продукції на міжнародні ринки.
Розвиток Туризму	Розробка агротуризму та організація екскурсій для приваблення туристів та збільшення доходів громади.
Етап 4: Соціально-Економічна Стабільність	
Розвиток Житлової Інфраструктури	Інвестиції у житлову інфраструктуру для покращення умов проживання для місцевого населення та приваблення нових мешканців.
Створення Соціальних Програм	Запуск програм соціальної відповідальності, включаючи освітні та медичні ініціативи.
Залучення Інвестицій	Залучення інвестицій для підтримки нових ініціатив та розвитку громади.

Продовження таблиці 3.1

Етап 5: Сталий Розвиток	
Диверсифікація Продукції	Додавання нових аспектів господарювання, таких як вирощування органічних овочів чи виробництво молочної продукції.
Продовження Освітніх Програм	Розвиток освітніх ініціатив для сталого удосконалення навичок працівників.
Громадські Ініціативи	Розробка та впровадження спільнотних ініціатив для зміцнення соціальної спільноти та сприяння сталому розвитку.

Джерело: розроблено автором на основі [48;49;50]

Стратегічне бачення розвитку громади та проекту МЕР №5 "Екоферма. Спільне вирощування ВРХ":

Стати визначальною екологічно чистою та сталою громадою, де проект "Екоферма. Спільне вирощування ВРХ " не лише є основним джерелом якісної та етично вирощеної продукції, але й виходить за межі сільського господарства, стаючи центром інновацій, освіти та партнерства. Наша громада динамічно розвивається, взаємодіючи з місцевими та міжнародними гравцями, забезпечуючи сталі робочі місця, та служить прикладом для інших спільнот як приклад синергії між сільським та міським розвитком. Ми прагнемо до збалансованої економіки, стійкого середовища, та взаємодії між сільським та міським життям в ім'я спільної мети — створення екологічно чистого, соціально відповідального та економічно стійкого сільського господарства[48;49;50].

3. Цілі подані в Таблиці 3.2.

Таблиці 3.2 - Цілі проекту «Екоферма. Спільне вирощування ВРХ»

Ціль	Суть
Стратегічні цілі	
Розвиток Сталого Господарювання	Ціль: Впровадження та забезпечення ефективної системи сталого вирощування та управління ресурсами на фермі. Завдання: Впровадження екологічно чистих методів годівлі, використання відновлювальних джерел енергії та підтримка біорізноманіття.
Створення Якісного та етичного Бренду	Ціль: Розвиток і утримання бренду, який асоціюється з якістю, етичним вирощуванням та відповідальністю. Завдання: Забезпечення високих стандартів якості, розробка етичних підходів до тваринництва та активне участь у громадських ініціативах.
Залучення Місцевих Громад та Фермерів	Ціль: Створення сприятливого середовища для співпраці та партнерства з Покровською громадою та фермерами. Завдання: Запуск програм спільного вирощування, організація фермерських ринків та активна участь у локальних ініціативах.
Впровадження Інноваційних Технологій	Ціль: Забезпечення використання передових технологій у всіх аспектах вирощування ВРХ. Завдання: Впровадження систем моніторингу здоров'я тварин
Оперативні цілі:	

Продовження таблиці 3.2

Забезпечення безпеки та добробуту тварин	<p>Ціль: Забезпечення високих стандартів добробуту та безпеки тварин.</p> <p>Завдання: Розробка та впровадження програм догляду за тваринами, регулярний медичний огляд та створення комфортних умов утримання.</p>
Розробка ланцюгів постачання та виведення продукції на ринки	<p>Ціль: Розширення ланцюгів постачання та забезпечення доступу до різних ринків.</p> <p>Завдання: Пошук та укладання партнерських угод з ресторанами, супермаркетами та іншими точками продажу.</p>
Освіта та взаємодія із споживачами	<p>Ціль: Збільшення екологічної свідомості та взаємодія із споживачами.</p> <p>Завдання: Організація освітніх заходів, виставок та активна участь у соціальних мережах.</p>
Ефективне господарювання та фінансова стійкість	<p>Ціль: Забезпечення ефективного господарювання та фінансової стабільності проекту.</p> <p>Завдання: Впровадження системи обліку та моніторингу фінансових показників, пошук інвестицій та оптимізація витрат.</p>
Управління ризиками та забезпечення періодичного оцінювання	<p>Ціль: Зменшення ризиків та регулярне оцінювання ефективності проекту.</p> <p>Завдання: Розробка та впровадження стратегій управління ризиками, проведення періодичних аудитів та оцінювання ефективності.</p>

Джерело: розроблено автором на основі [48;49;50]

4. Система моніторингу для проекту "Екоферма. Спільне вирощування ВРХ" включає в себе ретельний контроль ключових аспектів проекту для забезпечення ефективності, сталості та досягнення стратегічних цілей (див. табл. 3.3).

Таблиця 3.3 - Основні елементи системи моніторингу включають:

Елементи	Показники	Моніторинг
1. Вирощування та Продуктивність	Кількість вирощених ВРХ. Вага та якість продукції.	Щомісячний звіт про вирощування та здоров'я тварин. Аналіз показників продуктивності за кварталами
2. Екологічна Стійкість	Використання екологічно чистих методів годівлі та управління фермою. Збереження природних ресурсів	Щоквартальна оцінка відповідності екологічним стандартам. Регулярна перевірка впливу ферми на навколишнє середовище.
3. Соціальна Відповідальність	Кількість створених робочих місць та їхніх умов. Участь у соціальних та освітніх програмах	Регулярні опитування співробітників та мешканців громади. Звіти про участь у спільнотних ініціативах.

Продовження таблиці 3.3

4. Фінансова Стабільність	Фінансовий потік та прибутковість проекту. Витрати та доходи.	Місячні фінансові звіти та аналіз витрат. Аудит фінансової діяльності щоквартально.
5. Управління Ризиками	Виявлення та аналіз ризиків. Ефективність заходів з управління ризиками.	Постійне відстеження потенційних ризиків. Звіти з ефективності впроваджених заходів
6. Комерційна Привабливість	Динаміка вартості продукції та конкурентоспроможність на ринку. Розвиток нових збутових каналів	Аналіз ринкових умов та стратегій конкурентів. Звіти про розвиток партнерств і ринкових ініціатив.

Джерело: розроблено автором на основі [48;49;50]

Для вирощування було обрано породу ВРХ «Південна м'ясна». Являє собою інноваційний продукт селекції, створений на новій методологічній основі з застосуванням методу міжвидової гібридизації. За продуктивністю не поступається кращим породам м'ясної худоби вітчизняної і світової селекції, а за пристосованістю до екстремальних факторів степової зони значно перевищує, Характеристики зазначені в табл 3.4.

Таблиця 3.4 – Характеристики Південно м'ясної породи

Показник	Порода - Південна м'ясна
Середня Жива маса, кг бугаїв	1130
Середня Жива маса, кг корів	580

Середньодобовий приріст, г	1500
Забійний середній вихід, %	63
Середні витрати кормів на 1 кг приросту, к.од.	7
Середній вихід телят на 100 корів	90
Питома вага кормів в раціоні, %	20

Джерело: розроблено автором на основі [48;49;50]

Для початку візьмемо 40 корів та 2 бугаї, з кожного виводка залишаємо 75%, а 25% продаємо та кожні 25% корів продаємо на м'ясо. Для виробництва продукції в запланованих обсягах не потрібні капітальні приміщення. Тварини можуть знаходитися на протязі всього року на відкритих майданчиках з достатньою кількістю підстилки (навіси та інше). Період утримання тварин в середньому 540 днів (18міс), а період між отеленнями триває 380-410 днів. Телята народжуються від 30 до 50 кг та відгодовуються 20% кормів інше на пасовищі.

Таблиця 3.5 – Середня ціна

Середня ціна за 1кг живого бугая	60 грн
Середня ціна за 1кг живу корову	52 грн
Середня ціна за 1т кормів	7000 грн
Середня ціна за 1кг яловичини	270 грн

Джерело: розроблено автором на основі [48;49;50]

План на 5 роки по кількості вирощуванню та продажу. 2025рік з 40 корів 90% (вихід телят) = 36шт (9 продаємо, 27 залишаємо) = 40 + 27 = 67.

2026р – 90% з 67 = 60шт (15 продаємо, 45 залишаємо) = 67 + 45 = 112шт – 10 корів на м'ясо = 102шт

2027р – 90% з 102 = 92шт (23 продаємо, 69 залишаємо) = 102 + 69 = 171шт – 17 корів на м'ясо = 154шт

2028р – 90% з 154 = 138шт (34 продаємо, 104 залишаємо) = 102 + 104 = 206шт – 25 корів на м'ясо = 181шт

2029р – 90% з 181 = 163шт (41 продаємо, 122 залишаємо) = 181 + 122 = 303шт –
45 корів на м'ясо = 258шт

Після чого буде продаж 75% всього стада.

Прибуток 2025 – 9шт * 540кг = 4860кг * 56грн(сер. ціна) = 272 160 грн

Прибуток 2026 – 15шт * 540кг = 8100кг * 56грн(сер. ціна) = 453 600 грн

10 корів на м'ясо – 10шт * 580кг = 5800кг – 37% (зайве) = 3654кг яловичини на
продаж * 270грн за кг(роздрібна ціна) = 986 580 грн

Прибуток 2027 – 23шт * 540кг = 12 420кг * 56грн(сер. ціна) = 695 520 грн

17 корів на м'ясо – 17шт * 580кг = 9860кг – 37% (зайве) = 6212кг яловичини на
продаж * 270грн за кг(роздрібна ціна) = 1 677 240 грн

Прибуток 2028 – 34шт * 540кг = 18 360кг * 56грн(сер. ціна) = 1 028 160 грн

25 корів на м'ясо – 25шт * 580кг = 14 500кг – 37% (зайве) = 9135кг яловичини на
продаж * 270грн за кг(роздрібна ціна) = 2 466 450 грн

Прибуток 2029 – 41шт * 540кг = 22 140кг * 56грн(сер. ціна) = 1 239 840 грн

45 корів на м'ясо – 45шт * 580кг = 26 100кг – 37% (зайве) = 16 443кг яловичини
на продаж * 270грн за кг(роздрібна ціна) = 4 439 610 грн

Розрахуємо витрати на купівлю ВРХ. 40 корів = 52грн * 580кг = 30160грн за 1
корову * 40 = 1206 тис грн. 2 бугаї = (60грн * 1130кг) * 2шт = 135,6 тис грн =
1206 + 135,6 = 1341,6 тис грн разом

Потреба в кормі (овес 1кг=1к. од.) для ВРХ на 2024рік. 540днів * 1,5 к. од = 810к.
од * 42 ВРХ = 34 020к. од = 34 020 кг вівсу / 1000кг = 34т * 7000грн = 238 000 грн

2025р. – 810к. од * 67 ВРХ = 379 890грн

2026р. – 810к. од * 102 ВРХ = 578 340грн

2027р. – 810к. од * 154 ВРХ = 873 180 грн

2028р. – 810к. од * 181 ВРХ = 1 026 270 грн

2029р. – 810к. од * 258 ВРХ = 1 462 860 грн

Решта кількості кормових одиниць покривається за рахунок пасовищ та вирощування фуражу на сусідніх фермах, які входять в кооператив на території громади.

Таким чином потрібний капітал на 2024 рік становитиме 1342 тис грн для закупівлі первинного скота, 238 тис грн кормів (не рахуючи витрати на вирощування різних культур для годівлі), 840 тис грн на заробітну плату працівникам ((7000 грн * 12міс)*10чол), побудова прихистку для тварин, огорожі та освітлення 1500 тис грн. 3 920 тис грн первинних витрат в 2024 році. В 2029 році витрати на корм 1462 тис грн та витрати на заробітну працівників 1260 тис грн (15чол.), та інше 250тис грн. В середньому виходить близько 3000 тис грн витрат за рік. Прибуток від реалізації в 2029 році становить 5679,5 тис грн. Чистий дохід після оподаткування становить близько 2200 тис грн. Окупність проекту 4 роки, та вже на 5 рік можна отримати прибуток.

3.3. Обґрунтування результативності розвитку малого підприємництва в громаді

Обґрунтування результативності розвитку малого підприємництва в громаді проекту "Екоферма. Спільне вирощування ВРХ":

1. Економічний Внесок:
  - Доходи для Громади: За рахунок створення робочих місць та розвитку сільського господарства, "Екоферма. Спільне вирощування ВРХ": приносить нові доходи в громаду.
  - Місцева Економіка: Збільшення обороту коштів у місцевих підприємствах через попит на послуги та товари.
2. Створення Робочих Місць:
  - Зменшення Безробіття: Забезпечення робочих місць для місцевого населення сприяє зменшенню безробіття та зростанню економічного благополуччя.
3. Співпраця з Місцевими Фермерами:
  - Зростання Компетентності: Обмін досвідом та ресурсами між "Екофермою" та іншими місцевими фермерами сприяє зростанню компетентності всієї громади в сфері сільського господарства.
4. Інфраструктурний Розвиток:
  - Модернізація Інфраструктури: Інвестиції у модернізацію інфраструктури, такої як дороги та комунікації, забезпечують загальний розвиток регіону.
5. Екологічна Свідомість:
  - Вплив на Екологію: Використання екологічно чистих методів годівлі та вирощування сприяє підвищенню екологічної свідомості в громаді та може впливати на утримання екосистем.
6. Співпраця та Партнерство:

- Розширення Ринків: Партнерства та співпраця з місцевими та міжнародними організаціями розширюють ринки збуту та забезпечують стійкість проекту.

7. Участь у Громадських Ініціативах:

- Соціальна Відповідальність: Участь у соціальних та освітніх програмах покращує соціальну відповідальність "Екоферми" та сприяє позитивному впливу на громаду.

8. Стабільність та Розвиток:

- Житлова Інфраструктура: Інвестиції в житлову інфраструктуру можуть привертати нових мешканців та забезпечувати сталі умови для розвитку.

9. Диверсифікація Та Розширення Продукції:

- Стале Господарювання: Додавання нових аспектів господарювання дозволяє "Екофермі" пристосовуватися до змін в ринкових умовах та забезпечує стале господарювання.

10. Задоволення Споживачів:

- Якість Продукції: Висока якість та безпека продукції сприяє задоволенню споживачів та формує позитивний образ бренду "Екоферма".

Ці аспекти вказують на те, що розвиток малого підприємництва в громаді через проект "Екоферма. Спільне вирощування ВРХ " не тільки приносить економічні вигоди, але й сприяє сталому розвитку, екологічній свідомості та соціальній відповідальності.

ВИСНОВКИ

Під час написання кваліфікаційної магістерської роботи були зроблені наступні висновки:

1. На сьогоднішній день динаміка розвитку економіки України визначається рядом факторів, таких як політична стабільність, рівень інвестицій, зовнішньоекономічні відносини та реформи. Хоча країна стикається з викликами, зокрема в сфері корупції та бюрократії, деякі позитивні тенденції вказують на потенціал для подальшого зростання. Зростання підприємництва та інновацій є ключовими компонентами динамічного розвитку економіки. Україна спостерігає за появою нових стартапів, розвитком технологічних галузей та підтримкою малого та середнього бізнесу, що може визначити перспективи для майбутнього.

Динаміка економіки повинна супроводжуватися соціальним розвитком, включаючи збільшення рівня зайнятості, покращання соціального захисту та доступ до освіти та охорони здоров'я. Успішні реформи та ефективне управління є важливими факторами для досягнення стабільного розвитку. Продовження антикорупційних заходів, покращення умов для бізнесу та оптимізація публічних послуг можуть сприяти позитивним зрушенням.

Україна має значний потенціал для розвитку, але зараз стикається із складними викликами, такими як війна, енергетична залежність та нестабільність правової системи, але загалом, оцінка динаміки розвитку економіки та підприємництва в Україні вказує на потребу в комплексних стратегіях, спрямованих на підтримку позитивних тенденцій, подолання викликів та створення сприятливого середовища для сталого розвитку малого підприємництва в сільських громадах, тому і потрібно розробляти та створювати програми розвитку малого та середнього підприємництва в сільській місцевості.

2. Зараз програми розвитку підприємства стають важливим інструментом у сучасному бізнес-середовищі. Зростаюча конкуренція, постійні зміни в ринкових умовах і технологічні інновації вимагають від підприємств постійного вдосконалення та адаптації. Тому вони мають включати в себе чітко визначені цілі і завдання, стратегічні напрямки, конкретні завдання для виконання та

відповідальних виконавців. Її структура повинна бути гнучкою для адаптації до змін у середовищі та бізнес-потреб. Важливо враховувати при розробці програми розвитку різноманітність сільських територій в Україні та інтереси всіх стейкхолдерів тому програми повинні бути адаптовані до конкретних потреб та умов розвитку кожного регіону.

Залучення власників бізнесу, менеджменту, працівників та інших зацікавлених сторін, це сприяє впровадженню ефективних стратегій та забезпеченню їх успішності. Ефективна програма розвитку також повинна включати механізми моніторингу та оцінки результатів. Це дозволяє вчасно виявляти неефективність чи некоректність стратегій та коригувати їх для досягнення максимального результату. Перш за все програма розвитку повинна базуватися на системному підході, розглядаючи підприємство як інтегровану систему, де розвиток в одному сегменті впливає на інші. Це дозволяє враховувати всі аспекти бізнесу та максимізувати його загальний потенціал.

Також ефективні програми підтримки малого підприємництва в сільській місцевості повинні включати фінансовий інструментарій, такий як надання кредитів, грантів чи гарантій, що допомагає підприємцям отримати доступ до необхідних ресурсів. А особливо для успішної реалізації програм підтримки необхідно створювати відповідну інфраструктуру, таку як бізнес-інкубатори, технологічні парки та інші підприємницькі простори, які стимулюють обмін ідеями та ресурсами. Важливо створювати мережі та партнерства між різними рівнями влади, громадами, бізнес-спільнотою та неприбутковими організаціями для спільної реалізації програм та обміну ресурсами.

3. Загалом всі програми розвитку в сільській місцевості спрямовані на малі підприємства, тому що вони відіграють важливу роль у стимулюванні економічного розвитку сільських територій та громад, також вони є джерелом робочих місць, сприяють збільшенню обсягів виробництва та послуг, а також підвищенню доходів населення. Малі підприємства в сільській місцевості займають різні сфери та можуть діяти в різноманітних галузях, таких як сільське господарство, туризм, ремесла та інші. Це сприяє диверсифікації економіки та

зменшенню залежності від окремих галузей. Вони зазвичай є активними учасниками соціального життя сільських громад, адже вони сприяють формуванню соціально відповідальних практик, підтримку освіти, культурних ініціатив та загального розвитку громад.

Для розвитку малого підприємництва в сільській місцевості важлива підтримка у вигляді фінансових інструментів, консультацій, навчання та доступу до ринків, як національних так і міжнародних. Державні та місцеві програми можуть відігравати ключову роль у цьому аспекті. Розвиток підприємництва в сільській місцевості сприяє створенню стійкої та різносторонньої економіки країни, що є важливим фактором у забезпеченні сталого розвитку громади, регіону та всієї держави, що підвищує якість та забезпечення життя мешканців.

4. Взявши за приклад та проаналізувавши програму підтримки «МЕР» Покровської ОТГ, відповідно до визначеної Стратегії розвитку до 2025 року, має за мету стати сучасним степовим агрополісом. Головна ціль полягає в створенні умов для комфортного та безпечного життя мешканців за допомогою високотехнологічного сільського господарства, розвитку переробної промисловості та новітніх технологій. Бажання та завдання зробити територію привітною, гостинною та готовою ділитися своїми досягненнями.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАННЯ

1. Бурачек І. В., Михайленко Н. В. Сучасний стан та перспективні напрями розвитку сільського господарства в Україні // Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. Вип. 21. С. 134–137.
2. Марченко В. М. Сучасні тенденції розвитку малого підприємництва в Україні / В. М. Марченко, Д. В. Харитоненко // Економічний вісник НТУУ «Київський політехнічний інститут». – 2021. – № 19. – С. 82-88. – Режим доступу : <https://doi.org/10.20535/2307-5651.19.2021.225854>
3. Борейко В.І. Роль малого бізнесу в розвитку аграрного комплексу України. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка». 2015. Вип. 28. С. 4–8.
4. Назаркевич О.Б. Мале аграрне підприємництво: тенденції та проблеми розвитку. Науковий вісник НЛТУ України. 2013. Т. 23. № 18. С. 211–216.
5. Міністерство Аграрної Політики та Продовольства України [Електронний ресурс] <https://minagro.gov.ua/search>
6. Електронний журнал «Економічна Правда» [Електронний ресурс] <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/05/1/699634/>
7. Огляд збитків від війни в сільському господарстві України. Непряма оцінка пошкоджень. Другий випуск, 10 листопада 2022. [Електронний ресурс]: <https://minagro.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/damagesreport...>
8. Огляд непрямих втрат від війни в сільському господарстві України. Другий випуск, 10 листопада 2022. [Електронний ресурс]: <https://minagro.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/lossesreporti...>
9. Закон України "Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні" від 22.03.2012 № 4618-VI [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4618-17>
10. Опендатабот [Електронний ресурс]. — <https://opendatabot.ua/analytics>
11. Електронний журнал «Економіка та суспільство» [Електронний ресурс]. — <https://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal>

12. Огляд збитків від війни в сільському господарстві України. Непряма оцінка пошкоджень. 8 червня 2022. URL: року https://minagro.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/Damages_repor...;
13. Звіт «Швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення – серпень 2022» спільно підготовлений Світовим банком, Урядом України та Європейською Комісією.
URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099545009082226957/pdf/P178...>
14. МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ ТА ПРОДОВОЛЬСТВА УКРАЇНИ. Моніторинг стану галузей тваринництва [Електронний ресурс]. — <https://minagro.gov.ua/napryamki/tvarinnictvo/analiz-ta-monitoring-stanu-galuzej-tvarinnictva>
15. Опендатабот. Фопономіка під час великої війни. [Електронний ресурс]. — <https://opendatabot.ua/analytics/foponomics-2023>
16. Опендатабот. Український бізнес під час війни. [Електронний ресурс]. — <https://opendatabot.ua/analytics/foponomics-in-war>
17. Закон України від 24.06.2004. Про державну підтримку сільського господарства України.
18. Закон України «Про колективне сільськогосподарське підприємство» Від 14.02.1992
19. Закон України «Про розвиток і державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні» Від 19.04.2012
20. Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» від 10.07.2003
21. Закон України «Про систему інженерно-технічного забезпечення агропромислового комплексу України» Від 05.10.2006
22. Аграрний устрій України : наукове видання; за ред. Ю.О. Лупенка, М.Ф. Кропивка – К.: ННЦ «ІАЕ», 201
23. Стан та перспективи малого бізнесу в Україні. Результати дослідження Електронний журнал «Економічна Правда» [Електронний ресурс]: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/07/3/701842/>

24. Дослідження щодо настроїв бізнесу. Електронний журнал «Економічна Правда» [Електронний ресурс]:<https://www.epravda.com.ua/news/2023/06/23/701506/>
25. Топ-10 країн світу за площами орних земель. Онлайн-асистент фермера «KURKUL». [Електронний ресурс]:<https://kurkul.com/news/18608-ukrayina-uviyshla-do-top-10-krayin-svitu-za-ploschami-ornih-zemel>
26. Сучасні напрями економічного забезпечення раціонального природокористування в Україні / за наук. ред. акад. НААН України, д.е.н., проф. М.А. Хвесика, д.г.-м.н., проф. С.О. Лизуна; Державна установа «Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України». – К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2013
27. Збарська А. В. Особисті селянські господарства – основа формування малого підприємництва на селі / Наук. доповідь за ред. професора В. Збарського. К.: ННЦ «ІАЕ», 2011.
28. GrainUkraine - статистика аграрних ринків. Міністерство Аграрної Політики та Продовольства України [Електронний ресурс]:<https://minagro.gov.ua/pidtrimka/grainukraine-by-bogdan-tymkiv>
29. Державна підтримка. Міністерство Аграрної Політики та Продовольства України [Електронний ресурс]:<https://minagro.gov.ua/pidtrimka>
30. Розвиток малих форм господарювання на селі в умовах формування територіальних громад. Електронний журнал «Економіка та суспільство» [Електронний ресурс]:https://economyandsociety.in.ua/journals/16_ukr/51.pdf
31. [Електронний ресурс] <https://latifundist.com/novosti/61049-eksport-myasap-titsi-u-2022-rotsi-vpav-na-10>
32. Асоціація Міст України. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ. [Електронний ресурс] <http://berezhanymrada.gov.ua>
33. Міністерство Аграрної політики та Продовольства України «Єдина комплексна стратегія та план дій розвитку сільського господарства та сільських

територій в Україні 2015-2020 роки» [Електронний ресурс]: <https://golocal-ukraine.com/wp-content/uploads/2017/02/YEdina-kompleksna-strategiya-rozvitku-silskogo-gospodarstva-ta-silskih-teritoriy-na-2015-2020.pdf>

34. А. А. Фіалковська, Н. В. Сментина Навчальний посібник «Стратегічне планування місцевого розвитку»

35. О. С. Власюк НАЦІОНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ СТРАТЕГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ. Наукова праця «НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА УКРАЇНИ: ЕВОЛЮЦІЯ ПРОБЛЕМ ВНУТРІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ»

36. І. І. Килимник, О. І. Міхно навчальний посібник «ЗЕМЕЛЬНЕ ПРАВО УКРАЇНИ»

37. Науково-практична конференція «АГРОПРОДОВОЛЬЧИЙ СЕКТОР УКРАЇНИ В ПЕРІОД ВІЙНИ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ»

38. Л. В. Проданова О. В. Котляревський Монографія «МОТИВАЦІЙНИЙ МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЕКОНОМІЦІ УКРАЇНИ»

39. Електронний журнал «Економіка та суспільство» Реалізація потенціалу малого підприємництва в сільському господарстві України [Електронний ресурс]: https://economyandsociety.in.ua/journals/18_ukr/25.pdf

40. Електронне наукове видання «ГЛОБАЛЬНІ ТА НАЦІОНАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ЕКОНОМІКИ» [Електронний ресурс]: http://global-national.in.ua/archive/10-2016/10_2016.pdf

41. Міжнародна інтернет-конференція [Електронний ресурс]: http://www.konferenciaonline.org.ua/data/downloads/file_1678480112.pdf

42. Електронний журнал «Економіка та суспільство» Розвиток малих форм господарювання на селі в умовах формування територіальних громад [Електронний ресурс]: https://economyandsociety.in.ua/journals/16_ukr/51.pdf

43. Покровська громада. Звіт з реалізації Стратегії розвитку [Електронний ресурс]: <https://pokr.otg.dp.gov.ua/storage/app/sites/6/uploaded-files/Monitoring%20strategii.pdf>
44. Офіційний сайт Покровської отг. [Електронний ресурс]: <https://pokr.otg.dp.gov.ua/>
45. Офіційний сайт Покровської отг. План місцевого економічного розвитку <https://pokr.otg.dp.gov.ua>
46. Стандарти ЄС [Електронний ресурс]: <https://www.standardsmap.org/>
47. Міністерство економіки України [Електронний ресурс]: <https://www.me.gov.ua/?lang=uk-UA>
48. Онлайн-асистент фермера « KURKUL» Південна м'ясна [Електронний ресурс]: <https://kurkul.com/porody/64-pivdenna-myasna>
49. Електронний журнал «Агробізнес сьогодні» Вирощування молодняка ВРХ м'ясного напрямку продуктивності [Електронний ресурс]: <https://agro-business.com.ua/agro/suchasne-tvarynnytstvo/item/7976-vyroshchuvannia-molodniaku-vrkh-miasnoho-napriamu-produktyvnosti.html>
50. Херсонська промислова палата. Виробництво яловичини. [Електронний ресурс]: <https://www.tpp.ks.ua/innovacii/izo/1124-an1.html>
51. Міністерство Розвитку Економіки, Торгівлі та Сільського Господарства України. Рекомендації щодо планування розвитку малого та середнього підприємництва . [Електронний ресурс]: https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/721/Guideline_Regiona_local_SME_Policy_FORBIZ.pdf
52. Проектний підхід до розробки стратегії розвитку малого міста [Електронний ресурс]: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4965>

53. МОНОГРАФІЯ (за загальною редакцією д.е.н., проф. А. І. Ковальова) Інструментарій місцевого економічного розвитку: теорія, методологія, практика [Електронний ресурс]: <http://dspace.oneu.edu.ua/>
54. Науковий вісник. Ярова Ю.М. Інструменти фінансово ресурсного забезпечення реалізації потенціалу розвитку малого підприємництва на сільських територіях [Електронний ресурс]: <http://www.vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2018/32-2018/5.pdf>
55. Інструментарій з визначення заходів муніципальної підтримки малого та середнього підприємництва за тематичними пріоритетами грантових конкурсів в межах міжнародної допомоги EU4Business [Електронний ресурс]: https://business.diia.gov.ua/uploads/5/27473-instrumentarij_z_viznacenna_zahodiv_municipal_noi_pidtrimki_msp.pdf
56. МінФін. [Електронний ресурс] : <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/>
57. МінФін. [Електронний ресурс]: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/>
58. Стан та потреби бізнесу в Україні: регіональні тенденції, літо 2022 [Електронний ресурс]: <https://decentralization.gov.ua/news/15408>
59. Український бізнес в умовах повномасштабної війни: аналітика стану за шість місяців [Електронний ресурс]: <https://business.diia.gov.ua/cases/novini/ukrainskij-biznes-v-umovah-povnomasstabnoi-vijni-analitika-stanu-za-sist-misaciv>
60. Покровська селищна громада. [Електронний ресурс]: <https://uk.wikipedia.org/wiki>
61. МінФін. Ваовий внутрішній продукт. [Електронний ресурс] <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/2021/>
62. МінФін. Базовий індекс інфляції в Україні 2023. [Електронний ресурс] <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/basic/>

ДОДАТКИ

Додаток А

MajorActionStepsand Schedule / Ключові етапи дій та графік			
ActionSteps / Етапи дій		Schedule / Графік	
1. Створити ініціативну групу для реалізації проекту, обрати відповідальну особу		III квартал 2018	
2. Розрахувати кошторис проекту		III квартал 2018	
3. Оформити паспорти прив'язки на розміщення малих архітектурних форм (виконком Покровської ОТГ)		III квартал 2018	
Заповнити проектну заявку, сформувавши проект		III квартал 2018	
5. Подати заявку до програми DOBRE (MEP) на придбання: - малих архітектурних форм (дерев'яних будиночків для здійснення торгівельної діяльності); - інвентарю (роликові ковзани та скейтборди, міні-круїзери, захисне спорядження)		III квартал 2018	
6. Облаштувати територію під встановлення малих архітектурних форм (виконком Покровської ОТГ)		III квартал 2018	
7. Облаштувати прибудинкову територію та зробити благоустрій		III квартал 2018	
8. Здійснити монтаж торговельних дерев'яних будиночків в зоні відпочинку смт Покровське (кількість -7)		III – VI квартал 2018	
9. Промоція території громадського простору і, зокрема, території для місцевого бізнесу та підприємництва (оголошення в місцевих СМІ, на сторінці Facebook, на сайті громади)		III – VI квартал 2018	
10. Розробка договорів та здача в оренду МАФів підприємцям, які зареєстровані в Покровській ОТГ.		III – VI квартал 2018	
11. Створення нових робочих місць, збільшення надходжень до місцевого бюджету за рахунок орендної плати відповідно до укладених договорів (відділ ЖКГ Покровської селищної ради)		III – VI квартал 2018	
. Моніторинг результатів виконання проекту		Постійно	
Responsibility / Відповідальність			
Primary: / Основні: Initiation: / Ініціювання: Стефурак Роман - приватний підприємець Робоча група з питань місцевого економічного розвитку Покровської ОТГ Implementation: / Впровадження: Місцеві підприємці, Стефурак Р., Дрогобицький М. та ініціативна група		Support: / Підтримка: Виконавчий комітет Покровської селищної ради, партнери, громада	
ResourcesNeeded / Необхідні ресурси			
	Item / Назва	Amount / Сума	PossibleSources /

Funding: / Фінансування:			Можливі джерела
	Облаштування площадки під будівництво малих архітектурних форм	10,0 тис.грн	Кошти громади
	Придбання МАФів для здачі в оренду підприємцям (7 шт)	210,0 тис.грн	Кошти проекту DOBRE
	Укладання договорів страхування придбаного майна у компанії з іноземним капіталом	0,5 тис. грн	Кошти місцевого бюджету
	Встановлення МАФів	20,0 тис.грн	Кошти місцевого бюджету
	Облаштування прибудинкової території та благоустрій	10,0 тис.грн	Кошти громади
	Придбання роликкових ковзанів	40,0 тис.грн 15,0 тис.грн	Кошти проекту DOBRE Кошти громади
	Придбання скейтбордів	15,0	Кошти громади
	Придбання міні-круїзерів	15,0	Кошти громади
	Придбання захисного спорядження	10,0	Кошти громади
	Разом	345,5 тис.грн	
Other: / Інші ресурси:	Інші ресурси не заборонені законодавством		
<p>Performance Measures/Milestones / Показники продуктивності / Ключові етапи (віхи) Створена робоча група (розпорядження селищного голови від 25.04.2018 р. № 68-аг «Про затвердження нового складу ради з питань місцевого економічного розвитку при селищному голові») з числа підприємців, громадських активістів та органів місцевої влади; Проведені зустрічі (протокол засідань) із зацікавленими сторонами та ключовими стейкхолдерами; Розроблені паспорта прив'язки; Заповнена проектна заявка для отримання фінансування та розпочата робота над складанням проекту; Підготовлена та подана заявки на закупівлю обладнання за рахунок коштів програми DOBRE; Заключено договір страхування придбаного майна; Облаштована територія під встановлення МАФів, підведені комунікації; Розроблені та заключені договори оренди; Створено 7 робочих місць;). Проведення регулярного моніторингу результатів, зокрема за рахунок аудиту надходжень до місцевого бюджету та їх джерел.</p>			

Timeframe / Часові рамки		This project is: / Цей проект є:	
○ Short Term/ Короткостроковий (1 – 2 years) To create and begin project / Створити і почати проект	○ Intermediate-term/ Середньостроковий (3 – 5 years/років) Initial Performance Review/ Оцінити як працює запущений проект	Long-Term/ Довгостроко вий (5+ Years/ років)	Continuing Operations of project/ Забезпечення продовження проекту

Додаток Б

Major Action Steps and Schedule / Ключові етапи дій та графік	
Action Steps / Етапи дій	Schedule / Графік
1. Створення ініціативної групи	ІІІ квартал 2018
2. Протокол намірів про створення СОК, підготовка засновницьких документів	ІІІ квартал 2018
3. Розробка бізнес-плану (консультантом зі створення та розвитку кооперативів від програми DOBRE)	ІІІ квартал 2018
4. Заповнення проектної заявки, формування проекту	ІІІ квартал 2018
5. Підготовка та подання заявки на закупівлю обладнання за рахунок коштів програми DOBRE	ІІІ квартал 2018
6. Проведення установчих зборів, реєстрація кооперативу	ІІІ квартал 2018
7. Початок діяльності кооперативу	ІІІ квартал 2018
8. Оформлення документації на земельну ділянку, виготовлення документів проекту відведення земельної ділянки	ІІІ квартал 2018
9. Підведення комунікацій до земельної ділянки	ІІІ квартал 2018
10. Формування матеріально-технічної бази та прийняття правил внутрішнього розпорядку	ІІІ – ІV квартал 2018
11. Проведення навчання для членів кооперативу за рахунок коштів кооперативу.	ІІІ – ІV квартал 2018
12. Подання заявки до програми підтримки сільськогосподарського виробника на затвердження місцевого бюджету	ІІІ – ІV квартал 2018
13. Отримання дозволу на будівництво	ІІІ – ІV квартал 2018
14. Закупівля лабораторного приладдя та будівництво І лінії переробки меду (крупне фасування меду – 200-літрові діжки)	І квартал 2019
15. Створення нових робочих місць: директор кооперативу, бухгалтер, менеджери по заготівлі меду, робочі по фасуванню меду, лаборант.	І квартал 2019
16. Виробництво та експортування продукції бджільництва.	І - ІІ квартал 2019
17. Будівництво 2 лінії по переробці меду (дрібне фасування меду та обробка й фасування продуктів бджільництва (пиллок, маточне молочко, вошину і т.д.)	ІІІ квартал 2019

18. Вихід на повну виробничу потужність (виробництво та експортування меду та продуктів бджільництва)		III квартал 2019	
19. Моніторинг результатів виконання проекту		Постійно	
Responsibility / Відповідальність			
Primary: / Основні: Initiation: / Ініціювання: Логвиненко Роман Олександрович, приватний підприємець Робоча група з питань місцевого економічного розвитку Покровської ОТГ: Implementation: / Впровадження: Місцеві підприємці, Логвиненко Р. О. та ініціативна група		Support: / Підтримка: Виконавчий комітет Покровської селищної ради, партнери, інвестори, громада	
Resources Needed / Необхідні ресурси			
Funding: / Фінансування:	Item / Назва	Amount / Сума	Possible Sources / Можливі джерела
	1. Будівництво виробничого приміщення	5680 тис.грн	Кошти проекту DOBRE
	2. Придбання I та II технологічних ліній обладнання з переробки та фасування меду	1960 тис. грн.	Кошти проекту DOBRE
	3. Лабораторне обладнання та витратні матеріали	1680 тис.грн.	Кошти проекту DOBRE
	4. Благоустрій території, будівлі, підведення комунікацій	4126,5 тис. грн.	Кошти громади та членів кооперативу
	Разом	13 446,5 тис. грн.	
Other: / Інші ресурси:	Інші ресурси не заборонені законодавством		
Performance Measures/Milestones / Показники продуктивності / Ключові етапи (віхи)			
1. Створена робоча група.			
2. Проведені зустрічі (протокол засідань) із зацікавленими сторонами та ключовими стейкхолдерами.			
3. Розроблений бізнес-план (експертом програми DOBRE)			
4. Заповнена проектна заявка для отримання фінансування та розпочата робота над складанням проекту.			
5. Підготовлена та подана заявки на закупівлю обладнання за рахунок коштів програми DOBRE			
6. Відведена земельна ділянка, підведенні комунікації.			
7. Запуск 1 лінії по переробці меду.			
8. Придбані: обладнання, устаткування, меблі і техніка для запуску 2 лінії виробництва.			
9. Запуск 2 лінії по переробці меду.			

10. Створено 11 робочих місць.			
11. Проведення регулярного моніторингу результатів, зокрема за рахунок аудиту надходжень до місцевого бюджету та їх джерел.			
Timeframe / Часові рамки This project is: / Цей проект є:			
○ Short Term/ Короткостроковий (1 – 2 years) To create and begin project / Створити і почати проект	○ Intermediate-term/ Середньостроковий (3 – 5 years/років) Initial Performance Review/ Оцінити як працює запущений проект	Long-Term/ Довгостроко вий (5+ Years/ років)	Continuing Operations of project/ Забезпечення продовження проекту

Додаток В

Major Action Steps and Schedule / Ключові етапи дій та графік	
Action Steps / Етапи дій	Schedule / Графік
1. Провести Скайп конференцію Робочої групи з МЕР та консультантом програми DOBRE з розвитку туризму, обговорити ідею проекту та визначитися щодо наступних дій по цьому проекту.	III - IV кв. 2018
2. Створити ініціативну групу із активних мешканців громади Андріївського старостинського округу.	IV квартал 2018
3. Організувати навчально-пізнавальні поїздки до областей України, де розвивається така форма туристичного бізнесу.	IV квартал 2018 – I квартал 2019
4. Написати проектну заявку, сформулювати проект	I - II квартал 2019
5. Підготовка та подання заявки на придбання будинку, закупівлю меблів для його облаштування, обладнання та устаткування підвір'я за рахунок «донорських організацій»	I - II квартал 2019
6. Розробка ПКД об'єкту	II квартал 2019
7. Створення умов для перебування туристів в «зеленій» садибі «Гостинний дім».	II - III квартал 2019
8. Знайомство з історико-культурним середовищем та художньо-прикладним мистецтвом сільського краю	
9. Організація туристичних маршрутів.	III квартал 2019
10. Створення нових робочих місць, збільшення надходжень до місцевого бюджету	III квартал 2019
11. Урочисте відкриття та інформаційна сесія	кін. III кварталу – поч. VI кварталу 2019
Responsibility / Відповідальність	
Primary: / Основні:	Support: / Підтримка:
Initiation: / Ініціювання: Куриленко А.В.- голова правління СОК «Добробут Андріївки»	Виконавчий комітет Покровської селищної ради, партнери, інвестори, громада

Робоча група з питань місцевого економічного розвитку Покровської ОТГ: Implementation: / Впровадження: Місцеві підприємці, Куриленко А.В. ініціативна група			
Resources Needed / Необхідні ресурси			
Funding: / Фінансування:	Item / Назва	Amount / Сума	Possible Sources / Можливі джерела
	Для реалізації вдосконалень, які будуть визначатись в майбутньому	Невідомо на цей час	СОК «Добробут Андріївки», кошти МТД, підприємці, громада
Other: / Інші ресурси:	Інші ресурси не заборонені законодавством		
Performance Measures/Milestones / Показники продуктивності / Ключові етапи (віхи) Створено нові робочі місця. Щомісячний дохід в місцевий бюджет від туристичного збору Підвищення доходу в домогосподарствах населення за рахунок продажу сільськогосподарської продукції, організації туристичних маршрутів. Постійно діятиме «зелена» садиба, де бажаючі підвищать свої знання по догляду за тваринами			
Timeframe / Часові рамки			
This project is: / Цей проект є:			
○ Short Term/ Короткостроковий (1 – 2 years) To create and begin project / Створити і почати проект	○ Intermediate-term/ Середньостроковий (3 – 5 years/років) Initial Performance Review/Оцінити як працює запущений проект	Long-Term/ Довгостроковий (5+ Years/років)	Continuing Operations of project/ Забезпечення продовження проекту

Додаток Г

Major Action Steps and Schedule / Ключові етапи дій та графік	
Action Steps / Етапи дій	Schedule / Графік
1. Створити ініціативної групи	IV квартал 2019
2. Оформити земельної ділянки під будівництво молочно переробної лінії (вибір земельної ділянки, прийняття рішення про оформлення земельної ділянки)	IV квартал 2019
3. Подати заявку на виконання проекту будівництва	I квартал 2020
4. Заповнити проектну заявку, сформувати проект	I квартал 2020
5. Підготувати та подати заявку на виконання робіт до програм міжнародної технічної допомоги	I квартал 2020

6. Будівництво комунікацій для заводу по переробці молока: підведення води, ліній електроенергії, каналізаційної системи, під'їзних шляхів.	II-III квартал 2020		
7. Створення нових робочих місць, збільшення надходжень до місцевого бюджету	II - IV квартал 2020		
8. Моніторинг результатів виконання проекту	Постійно		
Responsibility / Відповідальність			
Primary: / Основні: Initiation: / Ініціювання: Захарчук Олексій Володимирович-член правління КО «Господар» Робоча група з питань місцевого економічного розвитку Покровської ОТГ: Implementation: / Впровадження: Місцеві підприємці, Захарчук О.В. та ініціативна група	Support: / Підтримка: Виконавчий комітет Покровської селищної ради, партнери, інвестори, громада		
Resources Needed / Необхідні ресурси			
Funding: / Фінансування:	Item / Назва	Amount / Сума	Possible Sources / Можливі джерела
	1. Дозвільні документи щодо землевідведення	15 000грн	Кошти бюджету
	2. Будівництво комунікацій (вода, каналізація, ел/енергія, підїзна дорога)	700 000 грн.	Кошти міжнародних донорських програм
Other: / Інші ресурси:	Інші ресурси не заборонені законодавством		
Performance Measures/Milestones / Показники продуктивності / Ключові етапи (віхи) Створена робоча група (розпорядження селищного голови від 25.04.2018 р. № 68аг «Про затвердження нового складу ради з питань місцевого економічного розвитку при селищному голові») з числа підприємців, громадських активістів та органів місцевої влади, Проведені зустрічі (протокол засідань) із зацікавленими сторонами та ключовими стейкхолдерами, Заповнена проектна заявка для отримання фінансування та розпочата робота над складанням проекту. Підготовлена та подана заявки на закупівлю обладнання за рахунок коштів програми DOBRE Відведена земельна ділянка, підведенні комунікації. Підготовка інвестиційної площадки для будівництва лінії по переробці молочної продукції. Створені нові робочі місця. Щомісячний дохід в місцевий бюджет від податку з прибутку збільшиться.			

Підвищення доходу в домогосподарствах населення за рахунок продажу сільськогосподарської продукції.

Зменшена собівартість продукції шляхом створення лінії переробки молочної продукції

Підвищена якість продукції

Полегшити доступ до організованих ринків збуту

Отримання послуг (найвищі ціни за продукцію, яка реалізується, найнижчі ціни на матеріально-технічні засоби)

Timeframe / Часові рамки Thisprojectis: / Цей проект є:

<p>○ Short Term/ Короткостроковий (1 – 2 years) To create and begin project / Створити і почати проект</p>	<p>○ Intermediate-term/ Середньостроковий (3 – 5 years/років) Initial Performance Review/ Оцінити як працює запусканий проект</p>	<p>Long-Term/ Довгостроко вий (5+ Years/ років)</p>	<p>Continuing Operations of project/ Забезпечення продовження проекту</p>
--	--	---	---